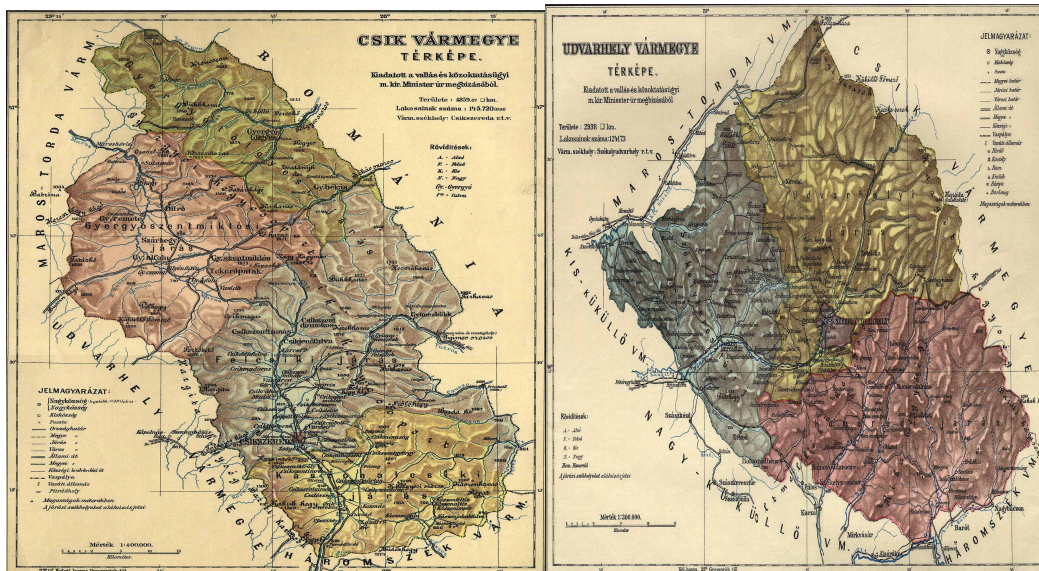

STRATEGIE DE DEZVOLTARE

JUDEȚUL HARGHITA

2002 - 2013

Elaborat de:

PRO PROFESSIONE
TANÁCSADÓ ÉS SZOLGÁLTATÓ
KÖZHASZNÚ TÁRSASÁG, BUDAPEST

Coordonator proiect: **Dr. Kulcsár László**

2002.

INTRODUCERE	4
PARTEA I: ANALIZA SITUAȚIEI ACTUALE	9
I. Prezentarea județului: mediul fizic și uman	9
I.1. Caracteristici geografico-fizice.....	9
I.2. Diferențieri regionale și teritoriale	10
I.3. Hidrografia și gospodărirea apelor	10
I.4. Solul și zăcămintele naturale	11
I.5. Flora și fauna.....	12
I.6. Formele actuale de utilizare a terenurilor.....	12
I.7. Județul Harghita în Regiunea Centru	13
I.8. Situația infrastructurii	13
I.9. Structura demografică a populației și condițiile de locuit	18
I.10. Rata șomajului	22
I.11. Societatea civilă, resursele umane și capacitatea de atragere a acestora	26
I.12. Potențialul contactelor interne și internaționale ale județului Harghita	28
II. Prezentarea județului: mediul economic	29
II.1. Promovarea întreprinzătorilor, a întreprinderilor mici și mijlocii – dezvoltarea antreprenorială	29
II.2. Industria și dezvoltarea industrială	30
II.3. Agricultură și economia fondului forestier.....	31
II.4. Turismul.....	33
<i>Concluzie / Rezumat</i>	56
3. SINTEZA POSIBILITĂȚILOR ȘI IMPEDIMENTELOR	56
4. SCENARIILE DE DEZVOLTARE	60
Viziunea celor trei scenarii țintă	60
Scenariul „Trend”	60
Scenarii Țintă.....	63
Scenariul „A”	63
Scenariul „B”	65
Scenariul „C”	67
<i>Puncte de vedere recomandate a fi luate în seamă la alegerea dintre scenarii</i>	69
<i>Principiile planului strategic</i>	70

PARTEA II: STRATEGII SECTORIALE.....	71
INTRODUCERE.....	69
<i>Strategia sectorială nr. 1</i>	71
DEZVOLTAREA RESURSELOR UMANE.....	71
INFRASTRUCTURA	74
AGRICULTURA	76
<i>Strategia sectorială nr. 4</i>	79
DEZVOLTAREA GOSPODĂRII PĂDURILOR, A FONDULUI CINEGETIC, ȘI APRODUSELOR FORESTIERE ALTELE DECÂT CELE LEMNOASE	79
<i>Strategia sectorială nr. 5</i>	81
MEȘTEȘUGURILE ȘI OCROTIREA PATRIMONIULUI CULTURAL	81
<i>Strategia sectorială nr. 6</i>	83
TURISM.....	83
<i>Strategia sectorială nr. 7</i>	86
STRATEGIE MARKETING	86
<i>Strategia sectorială nr. 8:</i>	88
PLANUL STRATEGIC AL ACCESĂRII FONDURILOR	88
Proiecte de profil (conținut)	105

INTRODUCERE

Scopul principal a Planului Strategic de Dezvoltare a județului Harghita este de a examina situația actuală care – în mod natural – este rezultatul unei dezvoltări îndelungate și complexe. După examinarea situației actuale se definesc principalele căi și direcții de dezvoltare, respectiv se evaluează principalele trepte necesare pentru realizarea acestui plan.

Punctul de plecare al celor care au elaborat planul a fost ideea că proiectul trebuie să contribuie la ridicarea calității de viață a oamenilor și comunităților din județ, mărinid astfel șansele de perpetuare a populației pe plaiurile natale. Este necesar deci să se găsească acele soluții care servesc interesele comune ale locuitorilor din zonă și se bazează pe valori ce pot fundamenta formarea unui consens.

Cele de mai sus trebuie accentuate și pentru faptul că în fața dezvoltării județului se află mai multe posibilități. Acestea există nu numai din considerente regionale, potrivit cărora, din cauza condițiilor diferite, regiunile și microregiunile județului, pot avea priorități diferite, ci și pentru că fiecare alternativă este motivată de valori diferite.

Hotărârea Consiliului Județean care a permis elaborarea acestui plan, a reprezentat un pas de o importanță deosebită. Viitorul județului este influențat de un mare număr de factori interni și externi. Acest lucru îi obligă pe factorii decizionali să proiecteze o imagine de viitor prin care județul să poată da un răspuns la provocările interne și externe. Consiliul Județean își asumă o responsabilitate enormă, deoarece prin autoritatea și funcțiunile sale poate juca un rol decisiv în formarea acestui viitor. Acest fapt nu înseamnă însă nicidecum că Consiliul Județean ar trebui să se implice în toate procesele teritoriale și economice, sau să restricționeze activitatea consiliilor locale. Planul este deci un mijloc de lucru, în baza căruia Consiliul Județean:

- să stabilească un consens și parteneriat cu factorii politici, economici și sociali ai județului cu privire la sarcinile viitorului;
- să coordoneze cu eficacitate implementarea dezvoltărilor;
- să inițieze diferite măsuri în interesul realizării planului de dezvoltare;
- să concentreze cu succes resursele financiare la dezvoltările strategice;
- să desfășoare o activitate adițională eficace, adică să sprijine inițiativele de identificare și de valorificare a resurselor locale;

- să participe efectiv la pregătirea factorilor economici și sociali din județ pentru a mări capacitatea lor de a atrage cât mai multe resurse financiare;
- să monitorizeze în mod sistematic și științific principalele procese economice și sociale din județ;
- să promoveze ideile și aspirațiile sale în județele limitrofe, Regiunea de Dezvoltare Centru, Statul Român, statele vecine, în primul rând Ungaria, și în Uniunea Europeană.

Planul formulează deci măsuri strategice și pune în fața celor interesați alternative de dezvoltare. Consiliul Județean reprezintă numai unul dintre factorii interesați. Autoritățile decentralizate ale guvernului, consiliile locale orășenești și comunale, diferite instituții județene, ONG-uri au posibilitatea să armonizeze obiectivele lor în concordanță cu direcțiile majore din strategia județului. Proiectul oferă posibilitatea cooperării pentru fiecare dintre agenții interesați.

Planul Strategic de Dezvoltare în Perspectivă al județului nu înlocuiește planul de dezvoltare al diferitelor localități sau cel al diferitelor sectoare. În mod natural la elaborarea planului de dezvoltare a județului ne-am sprijinit pe planurile de dezvoltare respectiv materialele de specialitate deja existente ale orașelor Miercurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Gheorgheni și Cristuru Secuiesc.

Planul Strategic de Dezvoltare fiind un plan general, stabilește direcții strategice și caută posibilitățile de realizare a obiectivelor propuse. Implementarea acestor obiective cade cu precădere în sarcina actorilor locali: consilii locale, ONG-uri, întreprinzători. Planul Strategic de Dezvoltare nu este deci un plan de dezvoltare teritorială, locală sau de sector. Este mai degrabă un stimulent care încurajează factorii decizionali ai unor sectoare ca – după ce au optat pentru una din alternative de dezvoltare – să-și elaboreze propriile lor strategii în concordanță cu Planul Strategic de Dezvoltare al județului.

În privința metodelor sale Planul Strategic de Dezvoltare se conformează prevederilor Uniunii Europene și se armonizează cu normele de planificare ale diferitelor organizații internaționale (de ex. FAO). În acest sens planul de dezvoltare începe cu analiza situației actuale, după care enumără scenariile de dezvoltare alternative, apoi pe baza scenariului țintă, enunță măsuri strategice și scheme de proiecte (fișe de proiecte) pentru realizarea acestora. Proiectul vizează perioadă destul de lungă (2002–2013), deoarece planificarea strategică trebuie să cuprindă cel puțin 10 ani. În același timp am vrut să ne aliniem la ciclul de proiectare a UE, deoarece este foarte probabil că România poate adera la UE la începutul următorului ciclu de proiectare (2007–2013).

Sarcinile Planului Strategic de Dezvoltare:

- prin definirea unor directive și obiective cuprinzătoare să asigure și să stimuleze realizarea unei politici teritoriale concertate a județului, să faciliteze armonizarea planurilor de dezvoltare a comunităților locale planurile județului;
- să furnizeze informații în vederea elaborării și implementării concepțiilor, proiectelor și planurilor de dezvoltare a unor regiuni, pentru menținerea și ameliorarea unui echilibru dinamic între economie, societate, respectiv natură și mediu;
- să favorizeze acomodarea cu politica regională a UE și fructificarea avantajelor reciproce oferite de colaborarea regională.

La realizarea Planului trebuie impuse următoarele principii:

- subsidiaritate
- decentralizare
- parteneriat
- publicitate și participare

Subsidiaritate

Conform principiului subsidiarității trebuie urmărită consecvent descentralizarea deciziilor și lărgirea atribuțiilor factorilor decizionali locali. Acest deziderat necesită însă ca între factorii decizionali locali să aibă loc o divizare optimă a muncii. În principiul subsidiarității sunt incluse și funcții de integrare.

Descentralizare

Trebuie identificare acele domenii, în care nu este oportună rezolvarea problemelor pe plan regional sau județean. Competența locală trebuie întărită, structurile de putere superioare nivelelor locale nu trebuie să exercite decât autoritatea strict necesară. Restul trebuie să intre în competența autoguvernărilor legitimate de comunitățile locale. Aceasta înseamnă în esență descentralizarea puterii, chiar ceva mai mult, întrucât reprezintă nivelul rațional al descentralizării și principalele reguli ale cooperării. Cetățenii și organizațiile lor trebuie să ia parte în luarea deciziilor referitoare la viața lor. Deciziile trebuie luate la nivelul unde au apărut problemele. Acest lucru necesită autonomia diferitelor niveluri decizionale.

Parteneriat

Principiul parteneriatului trebuie să apară nu numai în structura diferitelor organizații ci și în activitatea și raportul dintre factorii decizionali. Noile instituții de parteneriat întrupează principii progresiste de organizare ale căror experiențe pozitive pot servi drept modele în dezvoltarea mecanismelor de soluționare a conflictelor de interese. În acest sens este oportun să se analizeze periodic experiențele, și dacă este necesar, să se ia deciziile necesare de corecție centrale și locale.

Publicitate și participare

Rolul publicității și a participării cunoaște o creștere în politica regională, elementul nou fiind atragerea resurselor locale și sprijinul social mai accentuat. Nici cel mai ideal plan, respectiv program nu poate fi realizat, dacă comunitatea locală nu se identifică cu obiectivele lor. Publicitatea și participarea socială nu se limitează la planificarea de dezvoltare și cea regională ci factorii decizionali trebuie să colaboreze cu diferitele organizații locale, astfel încât acestea să aibă posibilitatea de a-și exprima opiniile personale.

La elaborarea analizei situaționale din prezentul Planului Strategic de Dezvoltare scopul nostru principal a fost nu numai înșirarea datelor și cifrelor menționate în multe alte ocazii, ci ne-am concentrat asupra interdependențelor ascunse în informații, cu scopul de a orienta cititorii în legătură cu direcțiile de dezvoltare a județului.

Proiectanții s-au sprijinit pe mai multe proiecte anterior elaborate și au fost ajutați de un mare număr de persoane din județul Harghita. Bibliografia folosită și numele persoanelor intervievate sunt publicate în anexă. Mulțumim și pe această cale celor care ne-au ajutat cu documentația necesară și ne-au împărtășit părerea lor despre stadiul actual și viitorul județului. Mulțumim în mod special pentru sprijinul acordat d-lui președinte și domnilor vicepreședinți ai CJH, membrilor grupului de lucru județean condus de d-na Mátéffy Mária, precum și dl-lui Bíró A. Zoltán și colaboratorilor săi pentru contribuția lor profesională deosebită. Mulțumim și sprijinul acelor care au citit prima variantă a proiectului și prin criticele sau adăugările lor au contribuit la ridicarea nivelului prezentei lucrări.

PARTEA I: ANALIZA SITUAȚIEI ACTUALE

I. Prezentarea județului: mediul fizic și uman

I.1. Caracteristici geografico-fizice

Județul Harghita este situat în partea centrală a Carpaților Orientali, acolo unde lanțul vulcanic al munților Căliman–Harghita este despărțit de semețele culmi împădurite ale munților Giurgeului, Hășmaș și Ciuc, prin bogatele depresiuni intramontane străbătute de apele Mureșului și Oltului.

Județul Harghita se învecinează cu județele: Suceava (la nord), Neamț și Bacău (la est), Covasna și Brașov (la sud) și județul Mureș (la vest). Are o suprafață de 6639 kmp, reprezentând 2,78% din suprafața României, fiind astfel al treisprezecelea județ în privința mărimii suprafeței.

Relieful județului cuprinde o bună parte din grupa centrală a Carpaților Orientali, un mic sector din latura întinsă a Carpaților de Curbură, precum și extremitatea sud-estică a Subcarpaților Transilvăneni. Astfel relieful este dominat de cele două lanțuri muntoase orientate pe direcția nord-est–sud-vest, între care se intercalează și câteva depresiuni intramontane. La sud-vest se întinde zona dealurilor subcarpatice, intens fragmentate de rețeaua de ape a celor două Târnave.

Zona muntoasă ocupă peste 60% din teritoriul județului, și este alcătuită din munții Căliman, Gurghiului, Harghita, Giurgeului, Hășmaș și munții Ciucului. Înălțimea acestor munți scade în general de la nord spre sud. În Căliman se ating valori mai mari de 2000 de metri, în schimb în celelalte masive altitudinile maxime sunt de 1800 de metri. Zonele de înălțime mai joasă ocupă partea de sud-vest a județului.

Clima este caracteristică zonelor muntoase și depresiunilor intramontane, cu ierni geroase de lungă durată și veri răcoroase. Temperatura medie anuală este de 6 °C. Temperatura maximă absolută de 36,5 °C a fost înregistrată la Odorheiu Secuiesc în anul 1952, iar cea mai scăzută valoare, de –38,4 °C, la Miercurea-Ciuc în anul 1985.

I.2. Diferențieri regionale și teritoriale

Peisajul județului este extrem de diversificat. Diviziunile geografice mai însemnate au determinat crearea structurilor administrative istorice, ale căror urme există și astăzi. Această defalcare regională este pe de o parte una din resursele de energie ale județului, dar pe de altă parte generează și probleme. Luând în considerare toate aspectele, se poate afirma că această divizare este izvorul unei serioase dezvoltări potențiale. Cele trei regiuni principale (grupate în jurul unor localități mai mari), Zona Odorheiului, Zona Gheorghenilor și Zona Ciucului, la rândul lor se împart în mai multe microregiuni ale căror resurse naturale, economice și umane sunt foarte diferite. La elaborarea strategiei de dezvoltare se impune să se ia în considerare cu cea mai mare strictețe aceste posibilități diferențiate.

Diversitatea teritorială a județului poate atrage fonduri pentru investiție numai în cazul în care este sprijinită de politicile de dezvoltare. Această viziune se reflectă în modul în care sunt sprijinite asociațiile microregionale în județul Harghita.

Rezultatul diversificării regionale și microregionale, ca un factor aparte, este apariția identității locale, având rădăcinile în datinile vechi și în specificul diferit al proceselor de dezvoltare parcurse de fiecare zonă. Această identitate locală nu este deloc neglijabilă din punctul de vedere al dezvoltării locale și prezintă o resursă umană care are un rol mobilizator, în folosul unor obiective benefice.

I.3. Hidrografia și gospodărirea apelor

În județul Harghita izvorăsc râurile Olt, Mureș, Târnava Mică, Târnava Mare, Trotuș și Bistricioara. Cele trei bazine mai semnificative sunt cele ale Oltului, Mureșului și Siretului.

Oltul izvorăște în masivul Hășmașul Mare la o altitudine de 1280 m, și străbate Depresiunea Ciucului pe o distanță de 80 km. Pe acest parcurs este alimentat de pârâuri ca Homorodul Mic, Homorodul Mare, Vârghiș, Casin, Racoș, Fișag, Mădăraș și Madicia. Mureșul, pornind din apropierea localității Izvoru Mureșului, de la o altitudine de 840 m, adună apa pârâurilor Căliman, Târnava Mică și Târnava Mare. Afluenții Siretului din județul Harghita sunt: Bistricioara, Trotușul și Uzul. Cele mai semnificative lacuri ale județului sunt Sfânta Ana, Lacul Roșu, Lacul Rac și Lacul Iezer.

Singurul lac din Europa Centrală aflat într-un crater vulcanic păstrat intact este Lacul Sfânta Ana, situat la o altitudine de 950 m în masivul Ciomatul.

O altă raritate naturală este Lacul Roșu, situat în masivul Hășmașu Mare. Este cel mai mare lac cu baraj natural din țară, format în anul 1837, având o suprafață de 12,6 hectare și o adâncime de 10,5 m.

Lacul Rac, așezat lângă Porumbenii Mari la o altitudine de 600 metri, s-a format în urma unui val de alunecare și are o suprafață de 2,8 hectare.

Lacul Iezer de la poalele vârfului Răchitiș (situat la o altitudine de 1750 m) are o suprafață de 1300 mp și o adâncime de 3,5 m.

Din punctul de vedere al gospodăririi apelor, râurile și lacurile din județul Harghita au o importanță deosebită. Pe de o parte sunt bazine de acumulare ale unor râuri aflate la distanță de regiune ca Tisa, iar pe de altă parte au un rol important în dezvoltarea agriculturii și a turismului. Protecția calității apei și îngrijirea mediului înconjurător este deci nu numai o problemă de natură ecologică, ci are și un aspect economic bine definit, domeniu căruia până în prezent i s-a acordat prea puțină atenție.

I.4. Solul și zăcămintele naturale

Județul Harghita nu beneficiază de soluri de categoria a I-a și a II-a, cele mai reprezentative sunt categoriile de calitate IV și V, reprezentând cca. 85% din totalul suprafeței agricole. Înclinația terenurilor este în general mare, între 20–35%, ceea ce, împreună cu excesul de umiditate duce de multe ori la alunecări și implicit la erodarea terenurilor.

Solul este bogat în zăcămintele naturale: minereuri de fier și de neferoase, lignit, gaz metan, caolin, aragonit, bazalt. Se găsesc din belșug și materialele folosite în construcții: andezit, lut, dolomită, nisip, pietriș. Datorită originii sale vulcanice, zona este bogată în emanații sulfuroase și de bioxid de carbon folosite și în scopuri medicale, precum și izvoare termale și cele de apă minerală, care se regăsesc pe tot teritoriul județului. Dintre bogățiile naturii mai trebuie amintite sarea, pirita, cărbunele și masa lemnoasă.

I.5. Flora și fauna

Vegetația județului din punct de vedere biologic este bogată și variată, dispusă de la nivelul alpin până la luncile joase ale râurilor. O suprafață de 228.614 hectare (reprezentând 34% din suprafața totală a județului) este acoperită cu păduri. Cele mai răspândite sunt rășinoasele (73%), urmate de fag (19%) și stejar (2%). După modul de utilizare, pădurile pentru protecția mediului (fixarea solului, protecția apelor, păduri pentru recreație și arii protejate) reprezintă 35% din fondul forestier, celelalte 65% sunt destinate exploatării. Pe crestele masivelor calcaroase, în vecinătatea lacurilor de munte, și în cheile muntoase sunt prezente câteva specii floristice rare cum ar fi: cetina neagră, tisa și vestita floare de colț.

Fauna este deosebit de bogată datorită întinselor păduri de rășinoase și foioase: aici se întâlnesc specii de mamifere care sunt specifice întregului lanț carpatin, cum ar fi ursul brun carpatin, lupul, cerbul carpatin, râsul, jderul. Dintre păsări amintim: cocoșul de munte, ciocănitoarea, acvila de munte, șorecarul, huhurezul, buha, forfecuța, alunarul, pițigoii de munte. Apele râurilor sunt populate de păstrăvi, boișteanul și știuca.

I.6. Formele actuale de utilizare a terenurilor

Terenurile sunt utilizate în general pentru activități forestiere și agricole. Din cauza calității slabe a solului și a condițiilor meteorologice nefavorabile în marea parte a teritoriului agricultura nu este rentabilă în structura și la nivelul actual. În depresiunile închise este mai însemnată cultivarea plantelor, iar în zonele muntoase creșterea animalelor, cu rezultate slabe în ambele domenii. În unele zone există tradiții și în horticultură. Agricultura se practică în general pe parcele mici, ceea ce pe lângă calitatea slabă a solului, condițiile de relief și utilizarea tehnologiilor ineficiente duce la nivelul scăzut al producției. În cadrul utilizării solului nu se remarcă grija față de mediul înconjurător. Investițiile de amploare din anii '80 au exploatat intens mediul, mai ales în zona Cristuru Secuiesc. Desființarea acestor unități agricole a ușurat presiunea asupra mediului acestor zone sensibile, însă a dus la creșterea masivă a șomajului în rândurile populației locale. Protecția mediului în domeniul agriculturii și exploatării forestiere, precum și în ramurile de prelucrare a lemnului este la un nivel foarte scăzut, iar rezultatele se dovedesc insuficiente și ineficiente. În acest fel împrejurimile atracțiilor naturale, de exemplu Lacul Roșu, sunt în permanență periclitare. În general împrejurimile localităților, clădirile cu un aspect dezordonat pot fi considerate ca surse ale poluării vizuale.

Planul Strategic de Dezvoltare pune accent pe posibilitatea schimbării structurii agricole și a utilizării terenurilor prin accesarea fondurilor financiare naționale și europene pentru protecția mediului agricol.

I.7. Județul Harghita în Regiunea Centru

Județul Harghita face parte din Regiunea Centru, faptul care în mai multe privințe îl influențează și îl privilegiază. Dintre zonele României Regiunea este una dintre ariile cu cei mai buni indicatori economici, iar județul Harghita joacă un rol important și în cadrul Regiunii. Apartenența de Regiune influențează și programele de dezvoltare, de exemplu infrastructura (rețelele de drumuri), agricultura, turismul, dar are un rol important și în accesibilitatea la noile resurse. Regiunea Centru – înainte și după aderarea României la UE – intră în competiție cu șanse reale pentru obținerea noilor resurse de finanțare. În elaborarea programelor de dezvoltare proprii județul trebuie să se gândească în cadrul Regiunii. Pe toate nivelele trebuie să existe o legătură cu celelalte județe aparținătoare Regiunii Centru. Odată cu apropierea aderării la Uniunea Europeană, prioritatea și avantajele modului de gândire regională devin din ce în ce mai evidente.

I.8. Situația infrastructurii

Infrastructura de bază

Prin infrastructura de bază înțelegem în general rețelele fizice fundamentale de infrastructură: drumuri, căi ferate, conducte de apă potabilă, canalizare, conducte de gaze, rețele de curent electric, telefon, tratarea deșeurilor – ceea ce asigură printre altele și colaborarea județului cu alte județe prin creșterea accesibilității. La acest capitol județul Harghita are câteva realizări ce pot fi considerate ca rezultate pozitive, dar sub alt aspect – realizarea infrastructurii de bază fiind un proces de lungă durată – alte proiecte necesită încă mult timp, ca de exemplu programul de gaz, programul de alimentare cu apă potabilă a satelor și pregătirea pentru programul SAMTID .

Din punctul de vedere al infrastructurii de bază, problema primordială este modernizarea drumurilor. S-a realizat programul de reabilitare a drumurilor din județul Harghita, în cadrul căruia se va efectua modernizarea drumurilor județene ceea ce reprezintă 50% din totalul rețelei județului. Strategiile de dezvoltare a celor două municipii, Miercurea Ciuc și Odorheiu Secuiesc, se bazează și ele pe reconstrucția rețelei de drumuri și în general a infrastructurii de bază. Modernizarea rețelei de transport este un element cheie în realizarea programului strategic. Transportul produselor spre piață, dezvoltarea turismului, asigurarea accesibilității localităților izolate: toate acestea duc la creșterea nivelului de trai și a calității de viață a populației. Rețeaua de drumuri este deosebit de importantă în zonele în care conexiunea localităților în fluxul economic și informațional prezintă mari dificultăți, cum ar fi Depresiunea Casinului, sau teritoriul limitrof al Zonei Odorheiului și Gheorghenilor. Problema modernizării rețelei de drumuri se ridică aproape în toate localitățile județului.

Pe lângă traficul rutier calea ferată este elementul de bază al fluxului economic. Transportul feroviar și astăzi este definit de liniile construite încă la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Între cele două orașe mari ale județului (Odorheiu Secuiesc – Miercurea Ciuc) nu există legătură feroviară. Rețeaua feroviară din județ este foarte rară, reprezintă aproximativ 50% față de cea a țărilor din vestul Europei.

În prezent se depun eforturi susținute pentru realizarea rețelei de apă potabilă și de gaz metan. În domeniul telefoniei se pare că rețelele telefonice celulare au avut un succes mai mare, în schimb lipsa liniilor telefonice moderne nu permite accesarea tehnologiei informaționale (Internet) în multe zone ale județului.

Rezolvarea problemei canalizării și a depozitării deșeurilor este o problemă urgentă, dar și costisitoare. În cazul sistemelor de tratare (epurare) a apelor reziduale, pe lângă procedeele clasice, în viitor trebuie introduse și soluții alternative, mai ales în localitățile mai mici. Aceste tehnologii ecologice de multe ori au un preț mai rezonabil și există posibilitatea unei utilizări secundare. În privința gospodăririi deșeurilor menajere, proiectul și propunerile elaborate în anul 2001 pot reprezenta un punct de pornire în abordarea problemei pe mai multe nivele (local, județean, regional).

Infrastructura umană

Infrastructura umană este în conexiune strânsă cu starea resurselor umane, deoarece dezvoltarea resurselor umane se poate realiza mai ales prin intermediul instituțiilor infrastructurii umane. Această infrastructură (în domeniul social, al sănătății și al învățământului) necesită o dezvoltare de amploare. Este promițător că s-a realizat programul de asistență medicală socială la domiciliu și strategia județeană a ocrotirii copilului.

În domeniul educațional problemele se regăsesc pe extremele treptelor de învățământ. Asigurarea învățământului tehnic, cu personal de specialitate în localitățile mici, dar și în instituțiile în afara orașelor, întâmpină greutăți și aceasta are repercursiuni și asupra nivelului învățământului. Învățătorii și profesorii din mediul rural nu au încercat să se impună în alte ipostaze: aici în primul rând ne gândim la rolul învățătorilor și parohilor de a se implica în dezvoltarea microregiunilor (A se vedea apelul lansat cu un an în urmă de protopopul Darvas-Kozma József către parohiile din arhidieceza transilvană).

Lipsurile în domeniul personalului specializat și al infrastructurii regiunilor din județ întârzie în bună măsură apariția și acceptarea locală a noilor idei.

Învățământul superior a avut o oarecare redresare prin apariția unor noi instituții (de ex. Odorheiu Secuiesc, Miercurea Ciuc, Gheorgheni). Constituie o problemă rata scăzută a școlarizării în școlile medii și orientarea elevilor spre instituții de învățământ superior din alte județe. Prin înființarea secției EMTE în Miercurea Ciuc problema pare să se amelioreze.

Și în continuare apar dificultăți în asigurarea cadrelor didactice de specialitate pentru învățământul superior, precum și în crearea bazei de cercetare și de consultanță, care ar fi necesară pentru asigurarea cooperării factorilor de decizie din sfera economică și cea științifică. Realizarea unei cooperări strânse în domeniul științific și economic respectiv științific și administrativ poate contribui în mare măsură la realizarea obiectivelor propuse în planul strategic.

Rămăneri mari în urmă se pot constata în educația și formarea adulților, ceea ce se reflectă în starea resurselor umane. Tensiunile apărute între structurile educaționale și necesitățile impuse de piața forței de muncă nu s-au dezamorsat încă; instituțiile de învățământ nu acordă atenția necesară educației adulților, nu s-au creat încă instituțiile abilitate pentru pregătirea profesională a persoanelor de vârstă a treia.

În domeniul social și cel al sănătății dezvoltarea infrastructurii constituie de asemenea o urgență și este consolidarea relațiilor de parteneriat existente (biserici, organizații neguvernamentale). Trebuie avut în vedere însă că cel mai bun partener din punctul de vedere al politicilor sociale este o dezvoltare economică durabilă și echilibrată. Planul de dezvoltare se bazează pe direcții care țin cont de aspectele sociale, iar fortificarea sectorului civil (pe lângă agenții economici) duce la dezamorsarea tensiunilor sociale, dat fiind faptul că majoritatea acestor organizații au o sensibilitate socială.

Infrastructura de sistem

Infrastructura de sistem cuprinde acele instituții și inițiative organizaționale, care pot influența procesele economico-sociale. Cu alte cuvinte, este vorba despre instituțiile care contribuie la validarea principiilor, politicilor și măsurilor impuse de planificarea strategică. Infrastructura de sistem are mai multe nivele cu posibilități diferite de a impune realizarea obiectivelor.

Primul nivel este cel al autorităților locale, și în acest sens se pune întrebarea dacă Consiliul Județean poate fructifica pe deplin posibilitățile care îi sunt oferite de situația actuală în interiorul sistemului. Astfel procesul creării asociațiilor microregionale – demarată de Consiliul Județean – este o activitate tipică pentru infrastructura de sistem. În acest domeniu județul Harghita are un avantaj de câțiva ani față de celelalte județe, care deja s-a materializat prin atragerea finanțărilor precum și în pregătirea și formarea agenților implicați în această activitate.

Cel de al doilea nivel este aproape de nivelul administrativ, și se compune din instituțiile care participă la formarea principalilor actori la nivelul județului, contribuind la diseminarea informațiilor și la impunerea intereselor acestora. Pe lângă asociațiile profesionale crește din ce în ce mai mult rolul și importanța organizațiilor neguvernamentale locale, care realizează diferite rețele pentru transmiterea cât mai rapidă a informațiilor și organizează activitatea de atragere a fondurilor în județ. Trebuie apreciat ca un factor nou dar eficace efortul depus de unele parohii în planificarea și formarea viitorului unor comunități, deoarece în multe localități Biserica este singura instituție care poate mobiliza masele largi ale populației în formarea viitorului. Nu este deloc de neglijat includerea ei în sistemul informațional și educațional în folosul comunităților.

Bună parte a acestor rețele este independentă de administrația publică sau cel puțin de primul nivel: este vorba despre agențiile regionale, managerii asociațiilor microregionale, specialiștii în consultanță și rețelele de consultanță (indiferent dacă ele sânt generatoare de profit sau non-profit). Înființarea lor se leagă numai parțial de Consiliul Județean, în schimb coordonarea îi revine în mare măsură conducerii județului. Această coordonare necesită crearea în cadrul Consiliului Județean a unei instituții coordonatoare, care oferă informații. Această instituție nu trebuie să fie o unitate internă, în practica internațională aceste activități sunt derulate de o organizație neguvernamentală din exteriorul Consiliului Județean.

Indiferent de varianta aplicată, este foarte clar că fără dezvoltarea și susținerea viguroasă a infrastructurii de sistem, realizarea programului strategic va întâmpina dificultăți. Planul de funcționare a rețelei este parte integrantă a planului de dezvoltare, în schimb cheltuielile necesare vor fi mult mai scăzute decât sumele câștigate prin ridicarea capacității de obținerea fondurilor, și după un timp, bugetul Consiliului Județean va fi scutit de plățile pentru susținerea acestei structuri.

În prezentarea stării actuale a infrastructurii de sistem trebuie menționate neapărat și serviciile de informare ale CJ, care depășind sfera consultanței personale, se materializează și în buletinul informativ al Consiliul Județean, cu apariție lunară în două limbi, Comitatus și Megyeháza, și furnizând multe informații utile. Acest serviciu trebuie amplificat: și se mai impune și o schimbare tehnologică: apariția pe Internet. Cât despre informarea privind fenomenele din teritoriul județului și întărirea capacității de obținere a fondurilor, publicația lunară a Centrului Regional de Studii (Vidékfejlesztés) are un rol deosebit, datorită faptului că informațiile oferite sunt foarte ample și de nivel european. În cursul realizării programului strategic trebuie alocate noi fonduri pentru dezvoltarea continuă a acestor servicii. În județul Harghita este foarte activă prezența Agenției de Dezvoltare 7 Centru.

În unele privințe însă infrastructura de sistem încă nu este complet realizată. Serviciile de consultanță, inclusiv cele din sectorul agricol nu își desfășoară activitățile după standardele Uniunii Europene; tendința majorării granturilor oferite pe plan național și european necesită dezvoltarea cât mai urgentă a acestor servicii.

Este de necontestat că județul Harghita și-a asigurat un avantaj în realizarea infrastructurii de sistem, și acest avantaj trebuie menținut și în continuare. Microregiunile formate în județ joacă un rol activizant în dezvoltarea actuală și cea în perspectivă. Trebuie să se reflecte și asupra faptului ca județul să promoveze și macroregiunile ca să corespundă exigențelor Uniunii Europene. Se pare convenabilă promovarea sub-regiunilor, câte una în Ciuc, Odorhei și Gheorgheni, care se vor baza pe cooperarea și parteneriatul microregiunilor deja formate.

I.9. Structura demografică a populației și condițiile de locuit¹

Populația stabilă a județului Harghita în anul 2002 este de 326.020 persoane, mai puțină cu 22.315 persoane, adică cu 6,4% decât în anul 1992. Scăderea numărului populației se datorează, pe de o parte tendinței negative a sporului natalității, pe de altă parte numărului mare de migrări în străinătate.

Până în anul 2002 ponderea populației din mediu rural a crescut de la 54,33 % la 55,87%. Deși pentru definirea regiunilor rurale există mai multe modalități – altfel procedează OECD-ul și altfel UE –, totuși este de menționat că populația mediului rural din județul Harghita în ultimii zece ani arată o ușoară creștere, ceea ce este contrar tendințelor internaționale și atrage atenția asupra fenomenului suburbanizării, dar și asupra faptului migrației populației din orașe la sate pentru siguranța existenței vieții de zi cu zi.

Migrația populației

Între anii 1992–2002 distribuția populației pe zone geografice a suferit modificări semnificative, ale căror cauze au fost sporul natural, precum și migrările și emigrările. De exemplu în următoarele localități, între anii 1992–2002 numărul populației s-a modificat astfel:

Modificarea numărului populației în unele localități între anii 1992–2002

LOCALITATEA	CREȘTEREA POPULAȚIEI %	LOCALITATEA	DESCREȘTEREA POPULAȚIEI %
Secuieni	6	Subcetate	-10,3

---

¹ Întocmit pe baza datelor preliminare ale recensământului din 18 martie 2002.

Păuleni-Ciuc	3,3	Dârjiu	-11,8
Felicești	0,7	Tușnad-Băi	-12,2
Mugeni	0,6	Bălan	-27,7
Dealu	0,3	Miercurea Ciuc	-9,5
Voșlobeni	0,1	Odorheiu Secuiesc	-7,6
Ocland	0,8	Ditrău	-12,2

Densitatea populației în județ este deosebit de scăzută: 49,1 de locuitori/kmp. Acest fapt se explică prin condițiile economice și geografice precum și prin natalitatea scăzută. Densitatea populației din România în 1996 a fost de 94,8 de persoane/kmp, cea din Ungaria este de 108 de persoane/kmp. În Uniunea Europeană, conform datelor primite de la OECD, regiunile sub 120 de persoane/kmp se consideră zone rurale, limita fiind de 150 de persoane/kmp.

Structura etnică

Distribuția etnică a județului reflectă situația din anii anteriori. Preponderea populației maghiare este evidentă, iar pe baza datelor avute după recensământ, numărul rromilor (țiganilor) nu este semnificativă, dar datele incerte înregistrate cu ocazia recensământului dau de gândit.

Structura etnică a populației în 2002

Etnia	Nr. de persoane	%
Română	45.850	14,06
Maghiară	275.722	84,57
Secuiască	119	0,04
Țigănească (rromi)	3840	1,18
Germană	129	0,04
Săsească	8	*
Șvabă	2	*
Ucraineană	30	0,01
Sârbă	4	*
Turcă	4	*
Tătară	1	*
Slovacă	6	*
Evreiască	10	*
Rusă – rutenă	8	*
Lipovană	6	*
Bulgară	5	*
Cehă	1	*
Greacă	3	*
Poloneză	4	*
Armeană	5	*
Italiană	6	*
Găgăuză	1	*
Ceangăi	71	0,02
Altă etnie	45	0,01
Nedeclarată	140	0,04
TOTAL	326.020	100,00

Din totalul populației județului un număr de 45.850 persoane, adică 14,06% s-au declarat de etnie română, iar 84,57 % adică 275.722 persoane s-au declarat de etnie maghiară. Numărul populației de etnie română a scăzut cu 6,3%, iar cea maghiară cu 6,5% în ultimii 10 ani.

Populația stabilă după religii

Din totalul populației județului 13,27% (43.275 de persoane) sunt de religie ortodoxă; romano-catolici: 65,25% (212.734 de persoane); greco-catolici: 0,16% (518 de persoane); reformati: 12,66% (41.264 de persoane); unitarieni: 7,12% (23.219 de persoane); 632 de persoane nu aparțin nici unei religii.

Clădiri – Locuințe – Persoane

Mărimea medie a gospodăriilor în anul 1992 era de 3,13 persoane/gospodărie, iar după recensământul din 2002 a scăzut la 2,89 persoane/gospodărie. În orașe mărimea gospodăriilor este mai mare decât la țară (2,92 – 2,86 persoane/gospodărie).

În județ numărul clădirilor a crescut cu 5477 față de 1992, creșterea din orașe este de numai 1335 clădiri. Numărul locuințelor din județ a crescut cu 6,4% (7730 de locuințe). La țară creșterea este de 7,7%, iar la orașe de 4,6%. Creșterea suprafeței locuibile și a numărului camerelor este mai mare la sate decât la orașe.

Principalele modificări în unele localități privind suprafețele locuibile 1992–2002

Creștere		Descreștere	
Localitatea	%	Localitatea	%
Voșlobeni	19,1	Mugeni	3,3
Sâncrăieni	16,9	Plăieșii de Jos	2,6
Lueta	16,1	Dârjiu	2,3
Praid	16,0	Atid	2,0
Zetea	15,9	Săcel	1,3
Bilbor	15,7	Mărtiniș	0,6
Brădești	15,4		
Lunca de Jos	14,1		
Secuieni	13,9		
Lunca de Sus	13,8		
Vlăhița	13,8		
Dealul	13,0		

Înzestrarea infrastructurală a locuințelor (2002)

Înzestrarea infrastructurală	Nr. locuințe (buc.)	Procentaj (din total în %)	Modificările în 2002 față de 1992 (%)
Apă curentă în locuințe	78.379	60,8	119,5
Canalizare	73.364	56,9	115,8
Lumină electrică	122.808	95,2	106,4
Încălzire centrală	35.967	27,9	113,4
Bucătărie	11.3351	87,9	101,6
Baie	68.917	53,4	121,3

Odată cu creșterea numărului de locuințe a crescut procentul acelor care au apă potabilă și canalizare dar nu s-a schimbat procentul locuințelor cu instalații de energie electrică (95,2%). În anul 2002 au fost înregistrate 6151 de locuințe care nu au fost racordate la rețeaua de energie electrică. Localitățile unde există astfel de gospodării sunt: Lueta 24,2%, Zetea 23,1 Joseni 11,7, Avrămești 11,3, Bilbor 10,7.

I.10. Rata șomajului

Procesul de transformare a economiei într-o economie de piață – care este un proces de lungă durată – duce la apariția șomajului.

Mărimea ratei șomajului, distribuția lui teritorială și alte aspecte ale lui caracterizează fidel transformările structurale ale economiei precum și cu specializarea forței de muncă.

Rata șomajului în funcție de sex, perioadă și zonele din județul Harghita în anul 2002

Zona		< de 9 luni	Tineri absolvenți	9-18 luni	Numai beneficiază de șomaj	Total
Zona	Total	3061	296	1438	1572	6367
Ciuc	%	48	5	23	25	100
	din care femei	1436	113	666	533	2748
Zona	Total	1278	114	1113	1449	3954

PREZENTAREA SITUAȚIEI

Zona		< de 9 luni	Tineri absolvenți	9-18 luni	Numai beneficiaz ă de șomaj	Total
Odorhei	%	32	3	28	37	100
	din care femei	433	41	456	523	1453
Zona Gheorgheni	Total	1090	233	1084	593	3000
	% din care femei	36	8	36	20	100
Zona Toplița	Total	467	110	468	703	1148
	% din care femei	27	6	27	40	100
Zona Cristur	Total	341	66	331	1432	2710
	% din care femei	16	3	15	66	100
Zona Bălan	Total	94	76	116	310	596
	% din care femei	16	13	19	52	100
JUD. HARGHIT A	Total	6331	895	4550	6059	17835
	% din care femei	35	5	26	34	100
		2677	349	1988	2384	7398

O parte importantă dintre șomeri nu mai beneficiază de indemnizație de șomaj, aceștia ajung la periferia societății mărind numărul acelor care nu mai pot fi înregistrați. Acest fenomen se manifestă mai ales la sate, cu toate că populația se bazează pe autoaprovizionare, agricultura reprezentând o înlesnire a situației. Cei mai puțini șomeri sunt în zona Gheorghenilor și Ciucului, situația este foarte gravă în zona Cristur și Bălan.

Numărul șomerilor din județul Harghita pe anul 2002 în funcție de pregătirea profesională,
perioada de șomaj și zone

Zona		< de 9 luni	Tineri absolvenți	9-18 luni	Total
Ciuc	muncitori calificați și necalificați	2154	110	984	3248
	pregătire medie	869	177	438	1484
	pregătire superioară	37	9	15	61
Odorhei	muncitori calificați și necalificați	952	56	820	1820
	pregătire medie	307	56	287	650
	pregătire superioară	19	2	8	29
Gheorghe ni	muncitori calificați și necalificați	899	131	890	1920
	pregătire medie	185	96	190	471
	pregătire superioară	7	6	4	17
Toplița	muncitori calificați și necalificați	320	35	333	688
	pregătire medie	140	74	133	347
	pregătire superioară	7	1	1	9

PREZENTAREA SITUAȚIEI

Zona		< de 9 luni	Tineri absolvenți	9–18 luni	Total
Cristur	muncitori calificați și necalificați	257	36	226	519
	pregătire medie	81	29	103	213
	pregătire superioară	3	1	2	6
Bălan	muncitori calificați și necalificați	59	34	71	164
	pregătire medie	35	41	45	121
	pregătire superioară	0	1	0	1
Județul Harghita	muncitori calificați și necalificați	4641	402	3324	8367
	pregătire medie	1617	473	1196	3286
	pregătire superioară	73	20	30	123

În general șomerii au o pregătire școlară inferioară, cunoștințele lor nu sunt solicitate pe piața forței de muncă.

Situația ratei șomajului între anii 1991–2001 în județul Harghita

Anul	Rata șomajului %	Numărul șomerilor
1991	1,84	3028
1992	5,05	14.260

Anul	Rata șomajului %	Numărul șomerilor
1993	6,79	21.382
1994	8,57	17.866
1995	7,64	18.316
1996	6,64	13.187
1997	8,87	14.476
1998	7,10	16.724
1999	11,00	17.069
2000	10,20	16.102
2001	8,00	12.995
2002	10,70	17.835

În momentul de față se observă o stabilizare în ceea ce privește rata șomajului care este în jur de 10%: acest procentaj este destul de ridicat, dar față de celelalte regiuni ale țării nu poate fi considerat prea mare. Însă nu trebuie scăpat din vedere că în zona rurală rata șomajului este și va rămâne încă multă vreme mult mai ridicată.

O treime dintre șomeri au vârsta sub 30 de ani, iar 39% au peste 40 de ani. Cei din categoria din urmă trăiesc cu precădere în zona rurală. Scăderea ratei șomajului în continuare este îngreunată de schimbarea actuală a structurii economice, care nu necesită forța de muncă disponibilă din această categorie, ci o categorie cu pregătire profesională total diferită.

I.11. Societatea civilă, resursele umane și capacitatea de atragere a acestora

În momentul de față situația resurselor umane disponibile este mai bună decât nivelul mediu pe țară. Un exemplu concret este numărul celor care știu să scrie și să citească, numărul celor care frecventează cu regularitate biblioteca sau numărul cărților împrumutate de biblioteci. Bineînțeles aceasta nu înseamnă că nu se impun dezvoltări importante și în acest domeniu, deoarece structura forței de muncă din punctul de vedere al calificării nu este cea mai bună.

În zona Odorheiului rata școlarizării este mai ridicată, însă numărul celor care urmează o perfecționare superioară este totuși scăzută, în general 1 din 10 copii nu își continuă studiile, iar trei sferturi din acest număr provin din zonele rurale.

Modernizarea școlilor rurale precum și dezvoltarea rețelei școlare în general este o sarcină importantă în momentul de față și pentru a evita formarea unui substrat social nespecializat care nu-și găsește de lucru în afara agriculturii, or aceasta îngreunează modernizarea și competitivitatea agriculturii.

Nivelul de dezvoltare a resurselor umane dintr-o anumită regiune este indicat cel mai elocvent de capacitatea de atragerea resurselor financiare: acest indicator include mulți alți factori, printre care și funcționarea instituțiilor; dar și în acest caz accentul se pune pe dezvoltarea și perfecționarea resurselor umane, care lucrează în aceste instituții.

Dintr-o lucrare întocmită de experți reiese că județul Harghita atrage în fiecare an importante resurse financiare interne și ale UE. În cadrul Programului PHARE Regiunea Centru a realizat peste media pe țară. Participarea județului a fost semnificativă și în cadrul Fundației Parteneriatului pentru Mediu.

Capacitatea de atragere a resurselor se manifestă pe de o parte prin numărul mare a programelor depuse, iar pe de altă parte și prin numărul proiectelor câștigătoare. Dintre proiectele înaintate la Regiunea Centru 44% au fost respinse pentru greșeli de formă și neconformitate. Din punctul de vedere al conținutului, jumătate dintre proiecte nu au ajuns să fie evaluate.

Pentru viitor ar fi preferabil crearea unui centru non-profit care să coordoneze și să îndrume unitățile economice și sociale pentru întocmirea acestor proiecte în speranța atragerii unor sume cât mai mari pentru dezvoltarea regională, deoarece această capacitate tinde să dobândească o importanță din ce în ce mai mare pentru fiecare actor economic și social.

Ar fi de preferat extinderea acestor rețele de îndrumare în toate regiunile județului, nu numai pentru îndrumarea și informarea locuitorilor, ci și pentru perfecționarea lor continuă.

După 1989 în județ – și mai ales în orașele mari – au luat ființă rapid formele asociative. Însă mediul rural duce și astăzi o lipsă acută de organizații ale societății civile. Aceste forme asociative în general au ca obiect de activitate sportul, activități sociale și culturale, dar și activități de perfecționare profesională, precum și asociații patronale. Asociațiile în cauză au sarcina de a se integra mai organic în proiectele de dezvoltare și de a concentra serviciile lor în acest domeniu. Dintre acestea sunt puține care au capacitatea de a înțelege acest rol important, ele nu reușesc să înțeleagă și să promoveze interesele legate de dezvoltarea localității lor pe o durată medie sau lungă. Pe de altă parte nici consiliile locale și diferitele instituții nu le consideră întotdeauna ca parteneri, deși în viitor atragerea resurselor financiare depinde de colaborarea și de dezvoltarea parteneriatelor între acești trei factori sociali.

I.12. Potențialul contactelor interne și internaționale ale județului Harghita

Județul Harghita își dezvoltă relațiile în două direcții, mai ales cu județele învecinate: spre vest cu județul Mureș, iar spre sud-est cu județele Brașov și Covasna. Programele de dezvoltare au fost elaborate și până acum în concordanță cu interesele acestor județe, furnizând informațiile necesare sau chiar elaborând proiecte comune. În viitor este de preferat o colaborare mai intensă cu aceste regiuni.

Județul Harghita și așezările din județ au o prezență foarte activă pe plan internațional. Localitățile județului colaborează în mod spectaculos nu numai cu localitățile din Ungaria, dar și cu cele din Uniunea Europeană. Localitățile (în primul rând orașele și comunele mai mari) din Harghita întrețin relații internaționale, în primul rând cu localități din Ungaria. Ar fi recomandabil ca aceste relații să se extindă și asupra altor țări, odată cu dezvoltarea conținutului și mărirea randamentului acestor legături.

II. Prezentarea județului: mediul economic

II.1. Promovarea întreprinzătorilor, a întreprinderilor mici și mijlocii – dezvoltarea antreprenorială

Numărul întreprinzătorilor înregistrați în județ este destul de ridicat, dar și fluctuația acestora este mare. În Zona Ciucului și Odorheiului ponderea întreprinderilor este echilibrată, numai zona Gheorgheniului a rămas mai în urmă. Deși numărul acestor întreprinzători este mare, totuși acest fapt în sine nu oferă o imagine de ansamblu asupra activității acestora sau privind potențialul de reînnoire economică a regiunii. Un exemplu elocvent în acest sens este Bălanul unde sunt înregistrate multe societăți cu activități economice care beneficiază de facilitățile acordate regiunilor defavorizate, dar întreprinzătorii nu își desfășoară activitatea în această zonă.

90% dintre societăți sunt S.R.L.-uri (societăți cu răspundere limitată) a căror domeniu de activitate este producție (în proporție de 38%) și comerț (36%). Trebuie remarcat că numărul societăților care desfășoară activități de prestări de servicii este scăzut, ponderea acestora se situează în jur de 22%. Procentul scăzut al activității de prestări se reflectă și în numărul persoanelor ocupate în acest sector. În Miercurea Ciuc acest procent este de 6% față de cei din sectorul productiv (45%) sau comercial (15%).

Referitor la întreprinderi un detaliu important este faptul că dezvoltarea lor este individuală și urmează „modelul punct”. O explicație pentru acest fenomen este faptul că nu s-au format încă acele agenții de informare și servicii de consultanță care ar putea contracara izolarea întreprinzătorilor. Pentru o înviorare a acestor activități în 1994, cu sprijinul programului PHARE al Uniunii Europene, a luat ființă în județ Centrul Harghita de Inovare și Incubare în Afaceri. Acest centru există în Miercurea Ciuc, și are o secție la Gheorgheni. Aceste centre au ca scop să asigure întreprinzătorilor mici și mijlocii consultanță, sprijin financiar, informații privind mediul de afaceri, programe de pregătire, spații de producție și de birou, infrastructură etc. Activitatea lor se desfășoară în prezent în condiții nu prea favorabile (greutăți de finanțare), deși în munca acestor manageri cu o bună pregătire profesională promite multe posibilități de dezvoltare.

În dezvoltarea unei afaceri un rol important îl are mediul favorabil din zona respectivă. Majoritatea sumelor investite de investitori străini în județ provin din 3 țări (Anglia, Ungaria și Franța,) dar cuantumul investițiilor este destul de mic. Apariția parcurilor industriale, precum și dezvoltarea infrastructurii pot aduce o revigorare a economiei. În domeniul dezvoltării antreprenoriale un rol esențial ar putea să aibă centrele și agențiile de dezvoltare, dar în prezent activitatea lor este destul de anostă. Este de dorit ca ele să-și dezvolte munca atât din punct de vedere calitativ cât și cantitativ. Serviciile de informare, de marketing, consultanța de piață, identificarea partenerilor, perfecționarea profesională sunt tot atâtea de domenii care în economia de piață a viitorului vor dobândi o importanță deosebită.

Activitatea de marketing în unele sectoare este foarte scăzută și de un nivel foarte slab. Sectoarele unde marketingul trebuie îmbunătățit substanțial este turismul, precum și marketingul zonal pentru a sporii mărimea investițiilor. Prezentarea produselor precum și a prestațiilor este de o importanță majoră în toate domeniile ale economiei de piață, chiar și microregiunile pot fi prezentate ca niște produse, printr-un marketing adecvat.

II.2. Industria și dezvoltarea industrială

Structura industriei este unilaterală, în sensul că este dominată de industria ușoară, alimentară și forestieră tradițională. Activitatea industrială se concentrează în cele două orașe mai importante din județ: Miercurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc și mai puțin în orașele Gheorgheni, Toplița și Cristuru Secuiesc. Industria prezentă definește și structura economică a județului, care este tradițional și produce în general la un nivel scăzut. Dezvoltarea industriei este legată nemijlocit de resursele naturale care se găsesc în sol și subsol.

Industria textilă, a lemnului și a mobilei și producția alimentară reprezintă o treime din totalul industriei. Bineînțeles între dezvoltarea industriei și a pieței forței de muncă există o legătură foarte strânsă. Industria actuală are nevoie mai ales muncitorii necalificați sau cu calificare scăzută ceea ce conservă structura prezentă a forței de muncă. Economia județului este dominată de industrie, sunt mai slab dezvoltate comerțul, comunicațiile și serviciile. Industria unilaterală și agricultura asigură aproximativ jumătate din numărul locurilor de muncă. Ponderea turismul nu este semnificativ la nivelul economiei, motivul fiind slaba dezvoltare a infrastructurii, a comunicațiilor și a telecomunicațiilor. Din acest motiv nu au fost investite în județ fonduri importante. Însă dezvoltarea unei economii și industrii cu structură modernă ar atrage după sine și dezvoltarea serviciilor.

II.3. Agricultură și economia fondului forestier

În județul Harghita numărul celor care lucrează în agricultură este sub 50%, mai puțin decât în județele din afara Carpaților. Agricultură are totuși un rol important în structura economiei județului.

Agricultura din punct de vedere existențial are un rol important pentru populație, dar din punctul de vedere al producției este foarte slabă și se confruntă cu foarte multe probleme. Terenurile agricole în proporție de 80% sunt de clase inferioare (IV și V), cea ce nu permite obținerea unor producții mai ridicate la culturi. Pe terenurile arabile, reprezentând un sfert din totalul terenurilor agricole, se pot cultiva cu randament bun plantele industriale și furajere, iar pe loturi mai mici fructe și legume. Din lipsă de resurse financiare nu se realizează o agricultură intensivă, se pune accent mai ales pe creșterea extensivă a animalelor, dar nu la capacitatea maximă. Referitor la aspectele din sectorul creșterii animalelor constatăm că, față de perioadele anterioare, efectivele de animale au scăzut la toate speciile, structura șeptelului nu este de loc modernă. Capacitatea zootehnică a terenurilor nu este satisfăcător exploatată. Producția agricolă este scăzută, tehnologiile din județ sunt înapoiate. Producția de cereale este atât de scăzută încât se pune chiar și problema sistării cultivării acestor categorii de plante, deoarece nu rezistă în fața concurenței impuse de economia de piață. Agricultură județului este însă foarte departe de a fi o agricultură modernă, de piață. Din gospodăriile familiale un procent de 5–10 % valorifică produsele sale pe piață, producția în marea majoritate ei este orientată spre autoaprovizionare sau schimburi locale (excluderea banilor din circuit, din cauza lipsei acute de capital).

Valorificarea surplusului se efectuează în piețe sau prin schimb, aceasta justifică menținerea producției chiar și cu aceste tehnologii înapoiate și în condiții nefavorabile. 70 % din gospodăriile familiale au o suprafață de sub 3 hectare și aplicarea tehnologiei tradiționale izolează majoritatea lor de piață. Acest fapt va genera probleme grave după integrarea României în Uniunea Europeană.

Structura economiei agrare din România trebuie modificată astfel:

- utilizarea terenurilor conform specificului fiecărei zone;
- cultura specifică condițiilor de climă, eliminarea monoculturilor;
- schimbarea de tehnologie și de soiuri în vederea asigurării unei producții ridicate;
- sistematizarea terenurilor agricole, definitivarea drepturilor de proprietate;
- înființarea asociațiilor pentru aprovizionare și comercializarea produselor agrare;

- înființarea rețelelor de informații și servicii;
- pregătirea și perfecționarea agricultorilor;
- înființarea organizațiilor de protecție a intereselor.

Aceste dezvoltări trebuie să se intervină concomitent cu dezvoltarea calitativă resurselor umane. În prezent familiile de agricultori nu sunt pregătite pentru astfel de schimbări care sunt mai degrabă suportate, decât inițiate și dirijate de către populație. În programul operativ strategic trebuie acordat o atenție sporită pentru sprijinirea acestor transformări.

În economia județului un rol important trebuie să-l aibă gospodărirea fondului forestier. Suprafețele împădurite din județ sunt întinse, iar aceasta impune și permite o valorificare multifuncțională a resurselor silviculturii.

Această valorificare se extinde pe următoarele domenii:

- turism de sport, de recreere și ecologic
- prelucrarea și valorificarea produselor specifice de pădure (fructe, ciuperci)
- prelucrarea lemnului
- economia fondului cinegetic
- învățământ și cunoașterea mediului

Planul strategic ține cont de posibilitățile de valorificare a tuturor resurselor, dar realizarea acestora este îngreunată de o serie de factori defavorizanți, printre care amintim:

- exploatările forestiere din trecut și actuale abuzive și nejustificate;
- defrișarea pădurilor;
- inexistența rețelelor de informații;
- numărul insuficient de specialiști.

II.4. Turismul

Turismul este un fenomen social complex, care a devenit parte integrantă a zilelor noastre. Numărul călătorilor cu scopuri turistice, a veniturilor generate de aceștia precum și numărul zonelor turistice este în creștere în toată lumea. În vederea dezvoltării turismului sunt necesare o serie de condiții, care nu pot fi delimitate de serviciile aferente, infrastructură, mediul instituțional și înconjurător precum și de implicarea comunității respective. De aceea se poate aștepta la dezvoltarea turismului, numai dacă alături de atracțiile existente și factorii enumerați mai sus sunt date și dezvoltate în mod corespunzător.

Cititorii concepțiilor de dezvoltare sunt interesați îndeosebi de importanța economică a turismului. (Acest lucru era cunoscut și în urmă cu o sută de ani, vezi nota ²)

În general se așteaptă la următoarele *efecte pozitive*, ca urmare a dezvoltării turismului:

- creșterea veniturilor;
- consolidarea micilor întreprinderi, înființarea unor noi locuri de muncă;
- diversificarea economiei;
- creșterea veniturilor din impozite locale și naționale;
- întărirea identității comunității și a imaginii comunității;
- menținerea unor obiective turistice, programe și servicii a căror existență și funcționare nu ar fi rentabilă fără fluxul turismului;
- menținerea valorilor naturale și arhitecturale.

Turismul are nu numai efecte pozitive. *Efectele negative* în general sunt următoarele:

- dezvoltarea turismului necesită cheltuieli, trebuie plătiți specialiștii de marketing și ceilalți angajați în domeniul turismului;
- turismul solicită serviciile publice finanțate de către stat;
- locurile de muncă generate de turism au de multe ori caracter sezonier;
- dezvoltările legate de turism nu sunt ușor „vândute“ în comparație cu dezvoltările care au ca țintă ameliorarea nivelului de trai al populației locale;

---

² „Omul care își petrece timpul în afara localității sale și anume vizitatorul/străinul, conform experiențelor cheltuiește mai ușor sume mai mari decât acasă, deci putem afirma că reprezintă nu numai un plus numeric dar și calitativ. Acest fapt explică importanța economică a turismului. (...) Este evident faptul că astăzi fluxul natural al turismului este intensificat și în mod artificial, în scopul creșterii rentabilității.” (Enciclopedia Révai)

- prin intermediul turismului, străinii intră în colectivitățile locale, iar diferențele culturale nu sunt agreate de toată lumea, de multe ori turiștii nu iau în considerare obiceiurile locale;
- turismul masiv poate să deterioreze armonia valorilor naturale și arhitecturale.

Într-o anumită regiune (județ), turismul poate fi dezvoltat în *mod eficient*, numai dacă:

- actorii cunosc piața și elementele pieței;
- se stabilesc relații de colaborare regională între actori;
- comunitatea recunoaște importanța turismului și sprijină dezvoltarea acestuia;
- există resurse financiare;
- se înființează o rețea organizațională locală și județeană

Rolul turismului în România

Strategia de dezvoltare a României acordă un rol deosebit turismului în dezvoltarea economică a regiunii, mărirea veniturilor din import, înființarea locurilor de muncă, lărgirea cerințelor.

În timp ce în principiu, rolul și importanța turismului este considerat din ce în ce mai remarcabil, în România – cel puțin conform statisticilor oficiale – caracteristicile cantitative și calitative ale fluxului turismului arată tendințe de scădere.

În timp ce datele statistice ale turismului național arătau tendințe ascendente în perioada 1975–1989, în ultimii zece ani se simte o scădere. Acest lucru se manifestă și în privința datelor de calitate. Numărul mediu al nopților petrecute la locurile de cazare de către oaspeți a scăzut considerabil. În multe cazuri însă autenticitatea și conținutul informațional al acestor date turistice oficiale poate fi pus sub semnul întrebării, deoarece în realitate se observă contrariul.

Evoluția fluxului turistic în România în perioada 1975–1996

	Din țară			Din străinătate			În total		
	Numărul turiștilor (pers.)	Numărul nopților petrecute (nopti)	Șederea medie (zile)	Numărul turiștilor (pers.)	Numărul nopților petrecute (nopti)	Șederea medie (zile)	Numărul turiștilor (pers.)	Numărul nopților petrecute (nopti)	Șederea medie (zile)
	Mii			mii			mii		
1975	8021	28.104	3,5	2114	9681	4,6	10.135	37.385	3,7
1980	1015	31.965	3,3	1996	8599	4,3	12.150	40.565	3,3
1985	4	35.583	3,4	1598	6341	4,0	11.959	41.924	3,5
1990	1036	40.314	3,7	1461	4238	2,9	12.297	44.552	3,6
1995	1	21.730	3,5	766	2381	3,1	7070	24.111	3,4
1996	1086	19.550	3,4	763	2288	3,0	6595	21.838	3,3
	5								
	6304								
	5832								

Sursă: Oficiul Central de Statistică 1975–1996

Din punctul de vedere al țărilor care trimit și primesc turiști, turismul din România are caracteristici speciale. Cei mai mulți vizitatori din România sunt primiți de Ungaria. O mare parte a acestui flux este constituit din forța de muncă străină (muncitori oaspeți) și alți vizitatori (vizitatori cu alte scopuri). Din punctul de vedere al turiștilor care vizitează România, cei mai mulți vizitatori sosesc din Republica Moldova, Ungaria fiind situată pe locul al doilea, întrecând astfel totalitatea țărilor membre ale UE.³

³ Vezi diagramele din anexă

Turismul din România în anul 1996 a contribuit cu 2,7% la PIB, iar în 1997 cu 2,6%, reprezentând un nivel destul de scăzut. Datele cele mai recente arată valori și mai reduse.

Conform raportului Organizației Mondiale a Turismului, în acest context România ocupă locul 156 din cele 162 țări.

Făcând o comparație cu numărul turiștilor care vizitează Ungaria, putem observa că în perioada 1991–1997, acest număr era de 20 milioane de persoane anual, și balanța turismului în 1997 a fost de circa 1,5 miliarde dolari, iar cota parte a GDP era de 5%.

Cea mai mare parte a vizitatorilor care sosesc în România apelează la transportul rutier, numărul celor care călătoresc cu trenul se reduce, iar procentajul de utilizare a curselor aeriene este foarte scăzut. Principala cauză ar fi că România nu este conectată îndeajuns la fluxul charter și colaborarea cu agențiile de călătorie străine lasă de dorit.

Cea mai mare problemă a turismului este lipsa privatizării. Unitățile turistice de stat au ajuns în condiții degradate (și așteaptă investitorii). Situația neelucidată a proprietăților este un alt obstacol în calea dezvoltării. Faptul că nivelul redus al serviciilor se asociază cu tarife mari, înrăutățește și mai mult situația.

Structura turismului în județul Harghita

Din punctul de vedere al mărimii suprafeței, județul Harghita este considerat un județ de dimensiune mijlocie, iar din punctul de vedere al populației este considerat mic, față de mărimea lui. Rolul județului în cadrul turismului însă este mult mai semnificativ.⁴ Dispune de unele puncte de interes, care atrag vizitatorii din alte județe și țări. Situația județului Harghita din punctul de vedere al geografiei turismului poate fi considerată avantajoasă și datorită faptului că are un rol de legătură/punte în prezentarea atracțiilor din zona Moldovei și Transilvaniei de Sud.

---

⁴ Vezi diagramele din anexă

Harghita ocupă un loc de frunte între județe și din punctul de vedere al numărului unităților turistice și numărului de nopți petrecute de turiști. Însă avantajul său față de celelalte județe din Ținutul Secuiesc, nu este chiar atât de pregnant; de asemenea trebuie să ținem cont și de faptul că datele referitoare la turism sunt destul de incerte și inconsecvente. Statisticile oficiale nu conțin datele tuturor unităților turistice, pe de altă parte unele categorii nu oferă multe informații relevante referitoare la caracteristicile calitative ale unităților. Pare verosimil că în timp ce numărul capacităților de cazare oficiale „de tip vechi“ scade, numărul celor neoficiale sau nu tocmai oficiale este în creștere.

„Activitatea relativ redusă a hotelurilor din județul Harghita este datorată numărului destul de mare a vilelor (20,2%). Ne putem gândi la Băile Tușnad, Lacu Roșu, Borsec sau Toplița unde Hotelul Căliman și-a încetat activitatea în 1999, iar la Gheorgheni hotelul Mureș nu mai funcționează din 1998. Activitatea taberelor școlare (Homorod-Băi, Chirui) și a campingurilor (Băile Tușnad, Vlăhița, Harghita-Băi, Toplița, Gheorgheni etc.) este relativ însemnată și anume reprezintă o cotă de 16,4% respectiv 9,7 %, depășind semnificativ media națională și regională. De asemenea activitatea pensiunilor este destul de însemnată, în ultimii ani aceasta s-a intensificat mai ales în localitățile Zetea, Lăzarea, Praid etc. datorită dezvoltării turismului rural.“⁵

---

⁵ in: Horváth 2002, p. 33.

Situația locurilor de cazare, a sosirilor și înnoptărilor turiștilor în România, în județele din Ținutul Secuiesc și Regiunea Centru, în cursul anului 2000

	Județul Harghita	Județul Mureș	Județul Covasna	Regiunea Centru	România
Numărul locurilor de cazare	1.509.619	1.425.951	1.046.582	9.148.858	50.197.142
Cota parte a locurilor de cazare (%)	3,0	2,8	2,1	18,2	100,0
Numărul sosirilor turiștilor	87.477	180.262	67.771	868.033	4.920.129
Cota parte a sosirilor turiștilor (%)	1,8	3,7	1,4	17,6	100,0
Numărul înnoptărilor turiștilor	359.140	459.345	489.642	2.560.338	17.646.675
Cota parte a înnoptărilor turiștilor (%)	2,0	2,6	2,8	14,5	100,0
Timp mediu de ședere (zile)	4,1	2,5	7,2	2,9	3,6

Sursa: Sosiri și înnoptări în structurile de primire turistică cu funcțiuni de cazare turistică Trimestrul IV și anul 2000. INSSE – România, martie 2001 (in: Horváth 2002).

În județ există tot mai multe *locuri de cazare* de nivel corespunzător. O mare parte a locurilor de cazare existente astăzi nu au existat înainte de schimbarea de regim din '89. Complexele hoteliere mari, existente în trecut vegetează, nu funcționează. În semestrul trecut patru hoteluri cu trei stele și-au început activitatea. Numărul pensiunilor crește mult mai rapid. Din totalitatea pensiunilor existente în România, aproape 50% se găsesc în județul Harghita. Aceste unități turistice care funcționează la un nivel corespunzător, în fond au preluat rolul hotelurilor. Numărul vilelor este relativ constant. Alături de hotelurile care nu au trecut prin procesul de privatizare, aceste vile asigură locuri pentru turismul de tip vechi, în curs de decădere. Vilele și campingurile oferă cazare de tip social, mai ales pentru turiștii cu posibilități materiale (mai) reduse și fără pretenții. Numărul campingurilor este redus, starea lor este degradată. În cadrul turismului rural⁶ există locuri de cazare și la case particulare. Crește de asemenea și numărul locurilor de cazare neoficiale. Din această categorie fac parte și locurile de cazare oferite de biserici și în mare parte și internatele școlare. Locurile de cazare sunt omologate în mod regulat de către ministerul competent, calificativul și calitatea sunt în concordanță.

Atracțiile turistice primare sunt acelea care trezesc interesul turiștilor pentru o destinație dată. După vizionarea acestor atracții primare, oaspeții pot fi „convinși“ să viziteze și atracțiile secundare și să solicite diverse servicii. Dacă toate acestea oferă experiențe plăcute, atunci interesul față de regiunea în cauză crește considerabil. În județul Harghita (și în zonele limitrofe) printre atracțiile primare se numără Lacu Roșu (și Cheile Bicazului), Lacul Sfânta Ana, Băile Tușnad, Șumuleu Ciuc cu manifestările sale, munții Harghitei, Corund, Praid (Sovata), Castelul Lázár din Lăzarea, (și granița de o mie de ani cu cetatea lui Rákóczi).

Pe lângă aceste atracții primordiale găsim o serie de *elemente secundare*, care contribuie la îmbogățirea programelor turistice, la întocmirea pachetelor de programe și a drumurilor tematice. Atracții unice pot fi monumentele arhitecturale și istorice secuiești, bisericile fortificate, artizanatul, cultura și gastronomia locală, raritățile naturale, apele curative (băile balneare) etc.

---

⁶ În loc de noțiunile turism rural, agroturism și turism agrar, folosim aici noțiunea de turism rural. În acest caz noțiunile au același înțeles.

Însă peisajul frumos, natura, apele curative și obiceiurile populare nu sunt suficiente pentru generarea unor fluxuri turistice mai mari și în prezent nu pot stimula turiștii (vizitatorii) să petreacă aici o perioadă mai îndelungată.

Printre factorii care îl motivează pe turiștii maghiari să viziteze Ținutului Secuiesc, un loc important îl ocupă: vizitarea rudelor, cunoașterea trecutului istoric și literar, precum și vizitele politicianilor maghiari în România. În spatele acestor motivații se ascunde o îndemnare sufletească, curiozitate și chiar și puțină modă. Motivațiile legate de cadrul natural apar mai degrabă pe plan secundar. Vizitatorii din Ungaria sunt motivați în mare măsură și de faptul că în Ținutul Secuiesc toți locuitorii vorbesc limba maghiară. Acest factor este important pentru că omul în general se simte în siguranță dacă înțelege limba din mediul în care se află. Apariția inscripțiilor bilingve oferă de asemenea siguranță și confort.

Pe baza informațiilor celor care se ocupă cu primirea turiștilor, se observă că rata **turiștilor externi** este mai mare decât a celor interni. Din numărul total al turiștilor externi, rata turiștilor maghiari este în jur de 80%. În zona Gheorghenilor atât rata turiștilor externi deci și cea a turiștilor maghiari este mai redusă. Din numărul total al turiștilor, rata turiștilor interni este mai mare decât a celor externi. La locurile de cazare numărul turiștilor crește an de an.

Numai o mică parte a pieței se organizează pe cale oficială. Partea mai mare a traficului este formată din persoane care sosesc particular. Asociațiile și persoanele fizice pot organiza călătoriile la un preț mai redus decât cel oficial. Turismul funcționează și pe bază de cunoștințe, prietenie, în astfel de cazuri nu există venituri directe la unitățile turistice, dar nu putem pune sub semnul întrebării importanța socială a acestui tip de „turism civil“.

Principalele **cauze** pentru care turiștii vizitează Ținutul Secuiesc, respectiv județul Harghita, sunt:

- vizitarea locurilor istorice memoriale (monumentelor istorice și naționale);
- participarea la manifestări și festivități religioase, pelerinaje;
- vizitarea rudelor și prietenilor;
- participare la turism rural, recreere;
- participarea la activitățile de timp liber în mijlocul naturii (călărit, vânat, pescuit, drumeții), turism sportiv (schi);
- turism balnear (ape minerale, băi, mofete);
- călătorii de afaceri, turism de conferințe;
- participarea la tabere de dans, drumuri etnografice;
- retrăirea legendei lui Dracula.

Tipuri de turism

În continuare, vom trece în revistă principalele tipuri de turism practicate în județ.

Turismul cultural, național și religios

Cea mai mare parte a traficului de turiști în județul Harghita este formată din turiștii, care vizitează locuri cu semnificații istorice, religioase și naționale. Aceste locuri sunt parcurse ori prin alegerea unui punct de reper cu întoarcere la acesta, ori prin excursii în circuit. Grupurile organizate vin în perioada mai–septembrie, petrec prea puțin timp în unele locuri și de asemenea solicită foarte puține servicii. Aceste afirmații se referă în special la pelerinii, care sosesc și în cazul în care nivelul serviciilor este redus (cauza principală este aglomerația). Turismul religios aduce vizitatori pe tot parcursul anului, mai ales la Șumuleu-Ciuc. Dezvoltarea turismului religios coincide și cu strădaniile bisericii romano-catolice, dezvoltarea infrastructurală și reglementarea acesteia fiind considerată o sarcină importantă și în viitor.

Turismul rural

Atracția turismului rural este asigurată de antropomorfism, experiența modului de viață tradițional (sau considerat ca atare), gusturile tradiționale locale și primirea tradițională. În concepțiile de dezvoltare ale localităților așteptările legate de această formă de turism sunt prea mari, de multe ori exagerate. Nivelul serviciilor este diferit, locurile de cazare pot fi pensiuni moderne sau case particulare reamenajate sau goale. Cei care asigură funcționarea acestor locuri de cazare sunt gospodinele ori în unele cazuri asociații/organizații microregionale. Zonele Sóvidék (Ținutului Sării) și Odorheiului beneficiază de un potențial însemnat, dar și în zonele Gheorghenilor și Ciucului această formă de turism se află în plină dezvoltare.

În unele zone se observă saturația pieței (de ex. Zetea). Acest fenomen este accentuat și de faptul că aproape toate gazdele oferă programe asemănătoare. Specialitățile zonale nu sunt accentuate, iar întreprinzătorii locali nu pot oferi programe speciale. Cât despre viitor, una din problemele ar putea fi autenticitatea serviciilor (de ex. muzicanții din Ghimeș nu ar avea voie să joace muzică țigănească de Budapesta și nici fântâna specifică de Hortobágy nu este tipică Ținutului Secuiesc.) Gradul de cooperare între organizatorii înșiși și cu birourile Tourinfo este destul de scăzut.

Turismul balnear

„Structura geologică și morfologică variată a diferitelor zone geografice ale Ținutului Secuiesc oferă turiștilor nu numai forme de relief spectaculoase ci și numeroase izvoare de apă minerală și mofete apărute ca urmare a activității vulcanice din trecut.”⁷

În județul Harghita există mai multe zone cu surse de ape minerale: depresiunea Borsecului, zona Tulgheș, partea de sud-vest a depresiunii Gheorgheni, unele zone ale depresiunii Ciucului de Sus, de Mijloc și de Jos, anumite locuri ale depresiunii Cașinului precum și platoul vulcanic de vest al munților Harghitei. De asemenea găsim surse de ape minerale și în zona Odorheiului, în regiunea Sóvidék (Ținutul Sării) și lângă Cristuru Secuiesc – acestea sunt folosite îndeosebi pentru tratarea bolilor reumatice, ginecologice și a bolilor interne.

Majoritatea băilor sunt degradate, nu există baze de tratament, lipsesc medicii, s-a desființat sistemul de aprovizionare și de primire a oaspeților, într-un cuvânt, nu funcționează infrastructura turistică. (Starea băilor cu cadă îi înspăimântă pe turiștii străini!) Nu putem discuta despre ofertă concurențială din cauza degradării locurilor de cazare, a lipsei infrastructurii turistice și a amenajării necorespunzătoare a localităților, mai ales în situația în care aceste băi concurează cu băile termale bine dotate din Ungaria. În momentul actual dintre băile existente numai Sovata (județul Mureș) și Băile Tușnad reprezintă o forță de atracție mai semnificativă, celelalte băi au mai degrabă importanță locală. Mofetele și emanările de gaze reprezintă adevărate curiozități, dar serviciile oferite nu sunt corespunzătoare pentru primirea unor grupuri (organizate) mai numeroase de turiști.

Turismul sportiv (de schi)

---

⁷ Horváth 2002, p. 13.)

Condițiile geografice și climatice ale județului Harghita sunt avantajoase practicării sporturilor de iarnă. Sezonul este lung, stratul de zăpadă este gros, iar practicarea sporturilor de iarnă are tradiții de mai multe decenii. (Condițiile de zăpadă oferă un sezon de schi îndelungat numai pe părțile situate la o altitudine de 1000–1200 m.) Din păcate condițiile naturale existente nu se asociază întotdeauna cu o infrastructură adecvată și sistem de servicii corespunzător. Starea părților și a schi-lifturilor se ameliorează încet, iar accesul la părți în timpul iernii este îngreunat. Puțini apelează la călătoria cu trenul, cei mai mulți sosesc cu autoturism propriu sau cu autobuz. (Serviciile mai ieftine și de calitate slabă sunt solicitate mai ales de către studenți.)

Există incertitudini serioase și în privința proprietății de terenuri. În lipsa certificatelor de proprietate, elaborarea planurilor de amenajare întâmpină mari dificultăți. În unele locuri se pot observa semnele aglomerației. La sfârșitul fiecărei săptămâni, pe lângă turiștii străini apar și turiștii locali, în aceste condiții este aproape imposibil accesul la părțile din Harghita-Băi. Pe lângă aglomerație deteriorarea mediului înconjurător constituie de asemenea o problemă însemnată. Harghita Mădăraș „excelează” în schimb prin lipsa infrastructurii și prin inaccesibilitatea sa.

Dezvoltarea turismului legat de sporturile de iarnă este necesară, deoarece nu este vorba numai de schiat alpin ci și de alte sporturi legate de schi, patinaj și altele (hochei pe gheață, sanie, bob, snow-mobil, sănii trase de câini etc.)

Concurența este mare, centrele de schi din Slovacia, Slovenia, Austria și Italia oferă servicii de un nivel mult mai înalt, pentru costuri aproximativ identice. Pe lângă nivelul scăzut al serviciilor legate de sporturile de iarnă, mai lipsesc și programele alternative. Pe lângă schiat ar fi nevoie de mai multe programe și posibilități de agrement.

Turismul activ și aventurier

În cazul turismului activ și aventurier este și mai pregnant valabil faptul că nu este de ajuns existența condițiilor și posibilităților naturale, deoarece importanța atracției depinde mai degrabă de serviciile și programele aferente. Vizitatorii trebuie organizați-recrutați, și să le fie oferite niște experiențe care să atragă turiștii în județul Harghita.

În legătură cu turismul de călărit există deja unele servicii. În general însă se constată că nu există un număr suficient de cai și călăreți din partea locului. (Aceștia din urmă ar fi necesari pentru a putea întreține manejurile și în afara sezonului.) În general profesionalismul lasă de dorit, caii nu sunt utilizați pe deplin. Inițiative promițătoare au fost realizate în zona Gheorghenilor.

În principiu există posibilități pentru practicarea ciclismului montan. Acesta înseamnă totodată turism aventurier, pentru că cicliștii sunt expuși la atacurile câinilor ciobănești și dificultăților traseelor montane neîngrijite. De asemenea există posibilități și pentru practicarea alpinismului și speologiei. Cheile Bicazului oferă condiții prielnice pentru alpinism. Această formă de turism însă necesită menținerea serviciilor de salvamont. Există totodată posibilitatea practicării excursiilor tip drumeție (turism de teren), dar cu menținerea acestora se ocupă în mod aproape exclusiv sfera civilă. A crescut numărul hărților de bună calitate apărute și în limba maghiară. În județul Harghita există și terenuri pentru practicarea turismului of road. Problema este că terenurile din Ținutul Secuiesc sunt situate la distanțe mari pentru turiștii străini și din cauza traseelor îndepărtate, respectiv starea proastă a șoselelor valoarea de amortizare a mașinilor este prea mare.

Turismul ecologic funcționează de asemenea prin forma unor inițiative private. Promovarea acestui gen de turism este o preocupare complexă, pentru că valorile naturii trebuie prezentate în așa fel, încât starea acestora să nu fie afectată. Interesul față de turismul ecologic crește, ca urmare ar fi benefică investirea de fonduri însemnate în această activitate (de ex. organizarea unor drumuri tematice).

Posibilitățile de practicare a turismului extrem (canoning) sunt limitate în zonă, deoarece nu există cursuri de ape (pâraie montane) lungi și abundente, serviciile sunt greoaie. Există însă condiții benefice, favorabile pentru pescuit și vânat. Fondul cinegetic al județului este bogat, găsim aici urs brun, cerb, mistreț, căprioară, lup, vulpe, râs, pisică sălbatică, cocoș-de-munte, cocoș-de-mesteacăn. Vânatul însă este îngreunat de procesul lent al retrocedării terenurilor forestiere. Pescuitul se practică nu numai pe lacuri dar și pe pâraie montane cu cursuri de apă rapide.

Diferitele tipuri de turism sunt prezentate în matricea de portofoliu care urmează. Viitorul acelor tipuri de turism care sunt enumerate la „semnele de întrebare“, este greu de prognozat, în anumite condiții acestea pot deveni chiar și ramuri cu succes. Activitatea pe piață a „starurilor“ crește, acestea sunt ramurile turistice forte. „Vacile de muls“ beneficiază de poziții certe pe piață, însă cu tendințe de scădere. „Câinii morți“ sunt tipuri de turism care au activități limitate pe piață și au puține perspective în viitor.

Matricea de portofoliu a turismului județului Harghita

Staruri	Vaci de muls
Turism cultural și turism de tradiție, turism-folk, turism de sport (schi), turism rural	Turism național, turism religios
Semne de întrebare	Câinii morți
Turism de călărit, turism aventurier, turism de teren (excursii), turism ciclist, turism balnear, turism conferențial, „turism-Dracula“	Turism social (balnear), turism de tip vechi (hoteluri)

Reglementări, sistem instituțional

Nesiguranța juridică legată de hoteluri și stațiuni, neîncrederea în capitalul străin, incertitudinile relațiilor (titlurilor) de proprietate precum și corupția constituie un cadru juridic nesigur pentru turismul din România. În această perioadă de tranziție se degradează starea multor hoteluri, stațiuni și servicii.

Deoarece procesul de privatizare nu s-a încheiat, în multe cazuri nu este evidentă persoana proprietarului și de aceea nu se pot realiza dezvoltări. Multe firme trăiesc de pe urma unor venituri obținute din darea în chirie a unor imobile turistice. Aceste venituri contribuie la amânarea investițiilor.

Oficiul zonal de reprezentanță al Ministerului Turismului pentru județele Harghita și Mureș își are sediul la Miercurea Ciuc. Oficiul ar avea un rol important în culegerea datelor și influențarea traficului turiștilor. Însă activitatea propriu-zisă o constituie în principal clasificarea (omologarea) locurilor de cazare.

Actele normative permit ca administrațiile publice locale să-și valorifice în scopuri turistice imobilele aflate în subordinea lor. O altă posibilitate reglementată de actele normative este ca organizațiile neguvernamentale, administrațiile publice locale, instituțiile științifice și antreprizele – în condiții prescrise – pot lua în administrare zone protejate.

Actele normative prevăd de asemenea înființarea unei comisiei, care ar trebui să elaboreze strategia de protecție și valorificare a monumentelor. Activitatea acestei comisii ar avea ca obiectiv și conservarea armonizării obiectivelor arhitecturale de valoare monumentală. Așadar, după cum se observă, există multe acte normative favorabile, care în cazul asigurării garanțiilor de aplicabilitate ar putea contribui la dezvoltarea turismului.

Sprijinirea dezvoltării turismului depinde în cea mai mare parte de consiliile locale și de cooperările între ele, precum și de cooperarea lor cu prefecturile și instituțiile de stat. Un rol important pot avea și asociațiile microregionale, în atragerea localnicilor în crearea formelor turistice durabile. De asemenea au un rol important pot juca Asociația de Turism Harghita și birourile Tourinfo.

În elaborarea suportului științific al dezvoltărilor precum și în documentarea proiectelor roluri importante pot avea secția din Gheorgheni a Universității Babeș-Bolyai și secția din Miercurea Ciuc a Universității Științifice Maghiare Sapientia, unde sunt pregătiți viitorii specialiști ai dezvoltării rurale, economiei agricole și ingineriei ecologice.

Traficul / Transportul

O dezvoltare însemnată în viața regiunii o reprezintă realizarea aeroportului regional din Târgu-Mureș. Acest municipiu ar putea fi punctul de pornire al turiștilor către Ținutul Secuiesc și către județul Harghita. Aceasta ar însemna că regiunea ar fi mai ușor accesibilă pentru turiștii străini. Fapt ce reprezintă apropierea turiștilor străini cu regiunea. Pentru realizarea planului în ansamblu trebuie regândite / reconsiderate prioritățile programelor de dezvoltare ale rețelelor rutiere și posibilitățile de identificare de noi modalități ale organizării grupurilor turistice.

Cei mai mulți turiști sosesc cu autobuze și autoturisme. ***Rețeaua rutieră necorespunzătoare*** este un important – dar de neocolit – factor de impediment. În județul Harghita nu numai drumurile naționale, dar și cele locale și din interiorul localităților sunt într-o stare catastrofală. Nu toate atracțiile importante pot fi accesate cu trenul, iar traficul local cu autobuzul este greoi. Transportul cu trenul nu poate fi exclus din proiectele de dezvoltare: traficul feroviar poate avea un rol însemnat mai ales iarna, când turiștii străini nu prea îndrăznesc să circule cu autoturismul propriu. Lipsesc rutele directe care transportă turiștii de la gară la atracții turistice sau la locul de cazare. Odată cu dezvoltarea rețelei rutiere se poate aștepta la creșterea semnificativă a numărului turiștilor.

Comunicații, marketing

Pe când întreprinzătorii particulari editează și distribuie broșuri pe cont propriu, în mod individual, birourile (agențiile) Tourinfo pregătesc publicații comune. O posibilitate importantă de publicitate este oferită de rețeaua internet. Mulți sunt însă cei care nu sunt de acord chiar cu plata unei taxe simbolice de publicitate. Cel mai semnificativ home page este „Erdélyi Turizmus” (Turismul Transilvan), dar și Asociația de Turism Harghita, Agenția Tourinfo din Odorheiu Secuiesc și câțiva întreprinzători particulari au home page-uri individuale. Dominația și monopolul site-ului „Erdélyi Turizmus“ pare a fi de neînfrânt, cu toate că unii s-ar bucura dacă ar vedea home page-uri cu inițialele de „ro”. Județul Harghita apare cu mai mulți factori în marketingul turistic din Ungaria, participând la diferite târguri de specialitate și expoziții turistice.

Un fenomen pozitiv este convertibilitatea forint-ului. Este foarte avantajos faptul că facturile din România pot fi eliberate și în HUF; funcționează internetul și telefonul. Din păcate greșita politica antreprenorială nu răsplătește agențiile turistice, or dacă acestea aduc turiști într-un hotel, pot aștepta pe bună dreptate la o remunerație corespunzătoare. În Ținutul Secuiesc acest mod (sistem) tarifal nu funcționează (în Ungaria de ex. agențiilor turistice este acordat în mod automat un procent de 10–15%).

Poluarea mediului

Deocamdată turismul nu afectează mediul. Fac excepții câteva locuri frecventate, cum ar fi: Lacul Roșu – Cheile Bicazului, sau Lacul Sfânta Ana. În zonele mai sensibile din punct de vedere ecologic (de ex. Tinovul Mohoș) s-au luat unele măsuri care contribuie la protejarea valorilor naturale.

Relația este inversă, adică un mediu deteriorat (degradat) nu atrage turiștii. Am putea enumera mai multe exemple în acest sens. Un exemplu evident îl constituie Harghita–Băi, unde mina de caolină și zona sterpă aferentă acesteia strică imaginea locului, folosit pentru excursii și băi. Putem vorbi nu numai despre parcurile, centrele așezărilor, piețele, străzile neglijate, dar și despre cea mai nouă formă a *poluării vizuale a mediului*, care se manifestă prin realizarea unor investiții particulare sau de stat, a căror imagine și stil nu se încadrează în peisaj. Cu privire la aceste probleme, în viitor se impune prescrierea responsabilităților administrațiilor locale și modul de eliberare a autorizațiilor de construire.

Regiunile / zonele turistice ale județului Harghita

Județul Harghita nu apare în mod independent în cunoștințele multora, cum apare Transilvania sau Ținutul Secuiesc, ceea ce scoate în relief că colaborarea între județe nu poate fi neglijată nici în problemele turismului. Microregiunile care formează județul, din punct de vedere turistic se întind și transbordă limitele teritoriului administrativ. Un exemplu bun ar fi regiunea Sóvidék (Ținutul Sării) cu Sovata, Lacul Roșu cu Cheile Bicazului și împrejurimile sale, ori Băile Tușnad și ținuturile limitrofe, sau Ghimeșul cu granița de o mie de ani. Din această cauză aceste zone tradiționale sunt studiate împreună în partea de analiză a lucrării.

Atracția turistică a județului este diversificată, dar nu este adevărat că fiecare microregiune ar putea să apară cu oferte turistice proprii. La capitolul analizele locale am putea delimita regiuni turistice în care sunt cuprinse mai multe microregiuni. Aproape fără excepție, în materialele tuturor microregiunilor apare situația centrală a fiecăruia, care dă prilejul organizării unor trasee turistice. Deoarece întregul județ Harghita are o poziție centrală și are un potențial turistic remarcabil, nu este necesară accentuarea situației centrale a fiecărei microregiuni.

Depresiunea Ciucului

Conform studiului elaborat de către Universitatea din Miskolc, se poate afirma că în depresiunea Ciucului cea mai importantă activitate turistică este turismul balnear / curativ. Acest fapt poate fi considerat valabil numai pe baza analizei datelor, în realitate nu așa stau lucrurile. Conform studiului următoarele stațiuni sunt competitive: Băile Tușnad, Sântimbru-Băi, Harghita-Băi, Băile Chirui, Jigodin-Băi. Dintre acestea Băile Tușnad este competitiv, dar și acesta numai la nivelul turiștilor interni și cei cu bani puțini. Sub-regiunea este bine dotată cu locuri de cazare bine amenajate, se regăsesc atât hoteluri renovate cât și pensiuni turistice, agro-turistice, al căror număr este în continuă creștere.

Cei mai mulți vizitatori sosesc în zona Ciucului cu scopul vizitării monumentelor istorice și culturale. Este semnificativă rata turiștilor pelerini, care sosesc în tot parcursul anului pentru a vizita locurile de pelerinaj. Regiunea este bogată și în monumente naturale, de exemplu tinovurile rămase din perioada glaciară cu specii rare de plante. Din punctul de vedere al istoriei artelor, regiunea ocupă un loc aparte în zona estului Europei din cauza răspândirii bisericilor gotice și a frescelor reprezentând legenda regelui Sfântul Ladislau (Szent László – de ex. Mihăileni, Dârjiu, Porumbenii Mari).

Băile Tușnad este una dintre cele mai bine amenajate centre de turism balnear din România. Tratamentele se fac prin baie termală, parafină, gimnastică medicală, electro- și hidroterapie. Centrul dispune de 40 de căzi și zilnic tratează circa 800 de bolnavi.

Faima stațiunii *Harghita Băi* este legată de exploatarea de caolin, de apele minerale de o componență variată, de mofetă, de posibilitățile bogate de practicarea sporturilor de iarnă. Din păcate turismul de schi și cel excursionist nu este bine organizat. Nu există cooperare între exploatarea serviciilor și proprietari. Nu s-a realizat încă recunoașterea intereselor comune. Casele nelocuite aflate în depresiune în general nu sunt potrivite pentru primirea turiștilor. O problemă importantă o constituie lipsa infrastructurii și a serviciilor comunale. Nesocotind vilele, aici există 150–160 locuri de cazare. Turismul sportiv, perpetuarea tradițiilor, păstrarea obiceiurilor, lărgirea manifestărilor locale dă posibilitate la dezvoltarea turismului în ansamblu.

În *Ciucul de Sus* vizitatorul se întâlnește cu tradiția populară în viu, localnicii produc și desfac obiecte de artă populară. Infrastructura în domeniul telecomunicației este acceptabilă, însă nu este rezolvată problema salubrității, iar starea drumurilor este nesatisfăcătoare. În realitate lipsesc serviciile comunale, pentru rezolvarea problemei există doar improvizații locale.

Inexistența salubrității ar putea conduce la catastrofe naturale reprezentând pericol și pentru dezvoltarea turismului rural. Exploatarea valorilor naturale, ca apele minerale și medicinale, păstrarea tradițiilor locale și organizarea programelor pentru turiștii pot conduce la dezvoltarea turismului.

În *Racu* funcționează o rețea însemnată a turismului rural. Sunt oferte și pentru programe complexe și itinerarii turistice. Atracțiile turistice sunt: vizionarea bisericii medievale, precum și diversitatea programelor gastronomice. Ar putea fi interesantă și prezentarea olăritului din satele limitrofe *Dănești* și *Cârța*.

Turismul din zona *Casinului* este deocamdată nedezvoltat. Atracțiile turistice sunt mai puțin semnificative, de caracter secundar. Apele medicinale și minerale sunt utilizate doar la satisfacerea nevoilor locuitorilor. Turismul rural există numai la casa de oaspeți cu zece locuri de cazare administrată de parohia din Plăieșii de Jos. Nu există specialiști în domeniul turismului, iar numărul persoanelor, care cunosc limbi străine este foarte scăzut. Sunt multe case nelocuite în ținut, aprovizionarea cu carne și lapte este satisfăcătoare. Tradițiile populare vii nu sunt caracteristice zonei, lipsesc produsele specifice ale localității.

Odorheiu Secuiesc și împrejurimile

Atracția principală a regiunii este chiar însuși municipiul Odorheiu Secuiesc. Pentru turiștii vizitatori principalele obiective turistice din oraș sunt monumentele arhitecturale medievale. Muzeul are o importanță deosebită (mai ales sectorul etnografic secuiesc), de asemenea galeria de arte și biblioteca documentară. Trebuie remarcate manifestările culturale și economice (ca Zilele Szejke, Expoziția și Târgul Industrial și Comercial, Bâlciiul Meșteșugarilor, Jocurile din Odorheiu-Secuiesc, conferințe internaționale și locale).

Orașul are un mare avantaj: distanța relativ mică față de monumentele naturale, culturale, istorice și religioase ale Ținutului Secuiesc și față de Ungaria, precum și atmosfera prietenoasă și primitoare a localnicilor. În Odorhei joacă un rol important în dezvoltarea turismului biroul Tourinfo / Szinfo, care este bine amenajat și dotat .

Regiunea Odorheiului dispune de un procentaj de 20%. din totalul locurilor de cazare ale județului Harghita. În ultimii ani numărul locurilor de cazare în regiune s-au înmulțit, actualmente pot fi cazați în zonă cca. 3500 de turiști. Din totalul turiștilor 60% sosesc din Ungaria. Din păcate majoritatea turiștilor nu stau mult în regiune doar tranzitează zona.

Posibilitățile Odorheiului și a împrejurimilor nu se axează în principal pe posibilitățile turismului balnear ci mai degrabă pe alcătuirea programelor speciale, dezvoltarea turismului cultural și organizarea manifestărilor. Starea precară a Băii Szejke reprezintă o mare problemă (lipsa canalizării, aprovizionării cu gaz și a locurilor de cazare adecvate). Oferta de pachete de programe turistice este săracă, turismul rural nu este coordonat. Subdezvoltarea turismului intern, lipsa întreprinzătorilor străini, lipsa de încredere nu face decât să intensifice problemele dezvoltării turismului. Pentru dezvoltare este indispensabilă rezolvarea stării drumurilor, dezvoltarea rețelelor de apă și canalizare. Atracțiile dispersate nu se prezintă în ansamblu, nu există programe și itinerare turistice, oaspeții nu-și pot forma o idee despre regiune și oferta ei turistică. Relația cu piața este neclară, indirectă. Nivelul și calitatea prestațiilor este necorespunzătoare.

În localitățile *Zetea*, *Lupeni* și *Tiboldu* există organizații care promovează turismul rural. La *Dealul* și *Vârșag* există de asemenea inițiative în vederea constituirii rețelelor de turism rural. În *Zetea* 43 de familii se ocupă cu turism rural, aici piața turismului prezintă aspecte de saturație. Fiind avantajată independența față de familia gazdă, cerințele pentru pensiunile turistice sunt în creștere .

Cristuru-Secuiesc

Este un oraș cu multe tradiții istorice. Din punct de vedere turistic are importanță prin tranzitul dintre Odorheiu Secuiesc și Sighișoara. Posibilitățile de dezvoltare ale orașului Cristuru Secuiesc ar fi generate de oprirea acestui fluxul de tranzit. O importanță deosebită are muzeul local și toate obiectivele legate de memoria poetului Petőfi Sándor. Veniturile din turism ar putea majora și profitând de apropierea parcului Dracula, proiectat a fi construit la Sighișoara. Cu toate că nu suntem de acord cu promovarea proiectelor care nu se potrivesc peisajului sau istoricului ținutului, sau nu se realizează cu acordul localnicilor, realizarea acestui proiect ar însemna un lucru pozitiv pentru Cristuru Secuiesc și împrejurimii. Puncte slabe: lipsa infrastructurii legată de turism.

Cea mai importantă atracție a regiunii *Sóvidék* (Ținutul Sării) îl constituie peisajul, posibilitățile de tratament și tradițiile de artă populară. Există de asemenea capacități însemnate de cazare în regiune (fără a calcula datele din Sovata, cca. 560 de locuri). În prezent în cadrul microregiunii se găsesc următoarele subramuri ale turismului: turism balnear, turism rural, turism conferențiar și turism sportiv. Manifestările sunt îndeosebi de importanță locală. Colaborarea întreprinzătorilor și spiritul organizațional nu prea este caracteristică zonei. Cantitatea și nivelul serviciilor este încă o problemă. Mărirea gradului de confort al hotelurilor ar fi benefică, deoarece în hoteluri pot fi serviți clienții cu cerințe ridicate și cu surse materiale considerabile, iar oaspeții care nu pot plăti aceste servicii oferite de hoteluri, găsesc posibilități de cazare în pensiuni.

Vărșagul este considerat o zonă izolată de fluxul turistic. Punctele tari: cadru natural intact, locuri de cazare bine organizate și calificate, obiceiuri specifice, oameni primitivi și ospitalieri. Puncte slabe: rețea de drumuri de calitate necorespunzătoare, poluarea mediului (rumeguș, campinguri neautorizate, ape reziduale), turism neorganizat, lipsa întreprinzătorilor individuali, nivelul redus al serviciilor și al învățământului.

Gheorgheni și împrejurimile

În turismul din județul Harghita, Gheorgheni și împrejurimile sale au un aspect caracteristic. Ținutul este bogat în monumente naturale, aici se găsește atracția cea mai mare a județului care este Lacul Roșu, dar parcă regiunea nu ar vrea să profite de posibilitățile deja date. Se pare că pe lângă Cheile Bicazului (aparținând de județul vecin) și Lacul Roșu turismul-hipic ar constitui bazele unei dezvoltări viitoare.

Lacul Roșu este una dintre cele mai frumoase stațiuni climaterice ale României. Lacul reprezintă un unicat, datorită trunchiurilor de brazi conservate sub apă. Importanța sa este mărită și de faptul că în apropiere se găsește o altă raritate naturală importantă: Cheile Bicazului. Zona Lacului Roșu este o zonă cu o microclimă plăcută, favorabilă pentru tratarea unor boli, cum ar fi epuizarea nervoasă, insomnia, precum și este recomandată în cazurile de convalescență. Temperatura medie anuală este de 8 °C. Cele mai calde luni sunt iulie și august. La începutul secolului al XX-lea, chiar necesitatea turismului curativ a dezvoltat turismul acestei zone numite și „Elveția Secuiască”. Neorganizarea serviciilor, infrastructura precare sunt probleme care întârzie demararea dezvoltărilor în această zonă.

Orașul (stațiunea balneară) *Borsec* se situează în partea de nord a județului, la o altitudine de 850 m. În oraș se găsesc 15 izvoare de apă minerală, o parte dintre acestea sunt îmbuteliate. Izvoarele din Borsec se numără în rândul apelor minerale carbogazoase, carbonatate cu Ca, Mg, Na, iar din punctul de vedere al conținutului de minerale sunt aproape identice. Înainte de revoluție orașul Borsec a jucat un rol important în turism. În regiune există stațiuni pentru tratamente balneare (Borsec, Remetea).

Atracția principală a regiunii este Castelul Lázár din *Lăzarea* dar ca posibilitate de dezvoltare este promițătoare și pista de moto-cross. Turismul rural funcționează în localitățile *Lăzarea* și *Remetea*, dar lipsesc programele alternative.

La *Izvoru Mureșului* hotelul este închis, există puține locuri de cazare, atracția locală principală a microregiunii sunt băile Bánffy din *Toplița*.

Ghimeșul

Ghimeșul este aceea regiune din județ, unde turismul ar putea avea un rol mult mai semnificativ decât în momentul actual. Turismul organizat nu are antecedente în regiune, dar întreprinzătorii locali consideră că există posibilități de investiții în domeniul turismului. Atracția zonei este oferită de cadrul natural intact, cultura specifică și îmbinarea acestora. Există bune posibilități pentru practicarea turismului de aventură.

Resursele zonei sunt suprafețele întinse de păduri cu colibe, creșterea animalelor, fauna bogată, pâraurile montane rezezi. Baza turismului cultural o constituie practicarea culturii populare din Ghimeș, producția agricolă tradițională, revigorarea / păstrarea obiceiurilor, cultivarea dansului popular și a muzicii populare. Pe lângă excursii există posibilități pentru practicarea unor sporturi cum ar fi: concursuri de orientare, deltaplanning, schi și săniuș. Una dintre atracțiile principale ale acestei zone este granița de o mie de ani și cetatea Rákóczi (județul Bacău)

Este probabil ca zona să genereze un trafic de tranzit și mai intens decât cel existent. Pe lângă lipsa capitalului un alt obstacol în calea dezvoltării este pregătirea slabă (incompetență) a resurselor umane. Pe deasupra lipsesc și cunoștințele turistice speciale din zonă. Amenințările turismului în intensificare nu se observă încă, deși forța tradiției a slăbit și au apărut noi forme ale devianței. Odată cu diferențierea condițiilor de trai începe să se extindă și mentalitatea mercantilistă.

Concluzie / Rezumat

Caracteristicile de bază ale condițiilor turistice din județ se pot rezuma astfel:

- posibilități turistice bune, dar potențialul turistic nu este pe deplin utilizat
- organizare slabă, politică antreprenorială necorespunzătoare
- turismul este sezonier, de multe ori este vorba de trafic de tranzit
- rețea rutieră proastă, nivelul scăzut al serviciilor
- ospitalitate tradițională, lipsa concepției pro-turism
- nu există activitate de marketing specific
- pregătire profesională slabă
- dezvoltare cantitativă în ultimii zece ani

În anexe prezentăm câteva scheme legate de situația turismului din România și din județul Harghita.

3. SINTEZA POSIBILITĂȚILOR ȘI IMPEDIMENTELOR

Pe parcursul analizei situației am strâns multe documente / materiale și analize SWOT referitoare la unele regiuni, microregiuni și pe județul întreg. Studiind aceste materiale am elaborat lista posibilităților și obstacolelor existente în județ. Tabelul de mai jos nu este deci un SWOT clasic, ci reprezintă un rezumat, o sinteză, care s-a elaborat pe baza datelor / răspunsurilor primite în chestionarele distribuite, a consultațiilor și a documentelor primite.

Posibilități și impedimente în dezvoltarea județului

Sectoare	Puncte tari	Puncte slabe
Natura și mediul înconjurător	Frumuseți naturale, munți, ape, aer curat Stațiuni balneoclimaterice Suprafețe pădurite întinse Mineruri, ape minerale, salină Floră și faună bogată	Scăderea calității apelor, creșterea gradului de poluare Distrugearea pădurilor Eroziunea solului Soluri agricole de slabă calitate Lipsa amenajării și curățirii cursului apelor Slaba sensibilitate față de problemele mediului înconjurător Lipsa depozitării deșeurilor menajere și a reciclării lor Nivelul scăzut al protecției naturii
Economie	Dezvoltarea întreprinderilor, inițiativă antreprenorială, numărul mare al întreprinderilor particulare Forță de lucru ieftină Agricultură, păduri, pășuni Plante medicinale, fructe și alte produse de pădure Exploatarea și prelucrarea lemnului Arta meșteșugărească Legături economice cu Ungaria Calitatea relativ bună a infrastructurii de sistem Sprijin din partea CJ pentru proiecte (contribuție proprie) Îmbutelierea și comercializarea apei minerale Rețea de telecomunicații relativ dezvoltată Concentrarea economiei în localități dinamice Industrie ușoară	Scăderea capacităților industriale Lipsă de capital Pauperizare Rămânerea în urmă a unor zone Structura localităților este „împrăștiată” Numărul scăzut de întreprinderi particulare în zonele rămase în urmă Slaba dezvoltare a serviciilor Nivelul scăzut al urbanizării Necunoașterea posibilităților tuturor zonelor Decăderea stațiilor de odihnă și balneoclimaterice Lipsa locurilor de muncă, șomaj Subdezvoltarea rețelei de șosele Subdezvoltarea rețelelor de canalizare Agricultură slab dezvoltată, monocultură (cartofi) Probleme în desfacerea pe piață a cartofilor Grad de prelucrare scăzut la produse animaliere,

PREZENTAREA SITUAȚIEI

	<p>Industrie tipografică</p> <p>Multitudinea posibilităților județului</p>	<p>tehnologii perimate</p> <p>Export de lemne exagerat în defavoarea prelucrării</p> <p>Nivelul scăzut al marketingului de produse și al marketingului subregiunii</p> <p>Lipsa unei rețele de informații</p> <p>Nesiguranța investițiilor străine</p> <p>Proasta exploatare a posibilităților oferite de bogățiile naturale</p> <p>Situația proprietăților nu este clarificată, privatizare lentă și ineficientă</p> <p>Proprietăți agricole fărâmițate</p> <p>Dezvoltare economică gen mozaic, creșterea dezechilibrului în interiorul subregiunii (ex. agravarea situației orașului Bălan).</p>
Turism	<p>Mediu natural relativ intact</p> <p>Locuri de pelerinaj, evenimente religioase</p> <p>Putere atractivă turistică deosebită, poziție centrală</p> <p>Monumente ale naturii, specialități</p> <p>Tradiții istorice, culturale și etnografice bogate</p> <p>Ospitalitate tradițională</p> <p>Dezvoltare cantitativă în ultimul deceniu</p> <p>Mediu lingvistic maghiar</p>	<p>Infrastructură de transport și de populație degradată</p> <p>Privatizare târăgănată, nesiguranță juridică</p> <p>Turism cu pronunțat caracter sezonala</p> <p>Decăderea stațiunilor de odihnă și balneo-climaterice</p> <p>Nivelul scăzut al serviciilor turistice</p> <p>Slabă organizare, politică economică eronată</p> <p>Slaba disponibilitate la cooperare a actorilor</p> <p>Poluarea vizuală a mediului</p> <p>Lipsa opticii favorabile turismului</p> <p>Lipsa cererii de piață internă</p>

Sectoare	Puncte tari	Puncte slabe
Cultură, societate, resurse umane	<p>Multe grupuri, asociații, instituții care păstrează moștenirea culturală multicoloră</p> <p>Activitatea de asistență socială, spirituală și culturală a bisericilor istorice</p> <p>receptivitate la conceptele dezvoltării durabile și la inițiativele inovative</p> <p>Presa locală și subregională</p> <p>Relații internaționale active ale liderilor locali și subregionali</p> <p>Intelectualitate activă și bine pregătită</p>	<p>Emigrarea tinerilor</p> <p>Viață culturală slab finanțată</p> <p>Nivelul scăzut al auto-organizării</p> <p>Nivelul scăzut al gândirii și planificării strategice</p> <p>Lipsă de informație</p> <p>Slaba utilizare a potențialului universitar și de cercetare al subregiunii</p> <p>Nivelul scăzut al managementului</p> <p>Lipsa învățământului de specialitate</p> <p>Scăderea nivelului conștiinței identității culturale</p>

PREZENTAREA SITUAȚIEI

<p>Tradiții bogate de artă populară</p> <p>Bogăția moștenirii construite</p> <p>Sprajin de la CJ pentru acțiuni culturale și educative</p> <p>Școlarizare peste medie</p> <p>Posibilități de studiu în învățământul universitar</p>	<p>Starea precară a clădirilor instituțiilor culturale</p> <p>Scăderea numărului populației</p> <p>Instabilitate politică și legislativă</p> <p>Lipsa învățământului pentru adulți</p> <p>Accentuarea unor atitudini sociale deviate</p>
---	--

Posibilități de dezvoltare	Cele mai acute probleme de rezolvat
<p>Ecologizare – Bio-agricultura</p> <p>Relansarea creșterii animalelor (zootehniei)</p> <p>Cultivarea și prelucrarea plantelor industriale (in)</p> <p>Relansarea pomiculturii</p> <p>Piscicultura, vânat</p> <p>Dezvoltarea industriei ușoare și a celei alimentare</p> <p>Exploatarea mai eficientă a fondului forestier și ridicarea gradului de prelucrare a lemnului</p> <p>Valorificarea apelor minerale și balneare, a emanațiilor de gaze naturale</p> <p>Relansarea artelor meșteșugurilor artizanale</p> <p>Întărirea autonomiei locale</p> <p>Atragerea capitalului străin</p> <p>Dezvoltarea parcurilor industriale</p> <p>Dezvoltarea resurselor umane, creșterea capacității de atragere de fonduri</p> <p>Întărirea formelor turistice active și naturale</p> <p>Întărirea rolului de punte al județului</p>	<p>Dezvoltarea rețelei de drumuri</p> <p>Îmbunătățirea rețelelor de canalizare, apă potabilă și electricitate</p> <p>Dezvoltarea rețelelor de (tele)comunicații (telefonie etc.)</p> <p>Dezvoltarea programelor (produselor) și serviciilor de turism internațional</p> <p>Reducerea poluării mediului</p> <p>Dezvoltarea fondului forestier</p> <p>Protecția moștenirii culturale</p> <p>Sprajinirea accentuată a agriculturii în vederea schimbării structurii acesteia</p> <p>Încetinirea emigrării</p> <p>Crearea de noi locuri de muncă</p> <p>Dezvoltarea resurselor umane</p> <p>Management mai eficient al informațiilor, consultanță pentru atragere de fonduri</p> <p>Realizarea legăturilor economice</p> <p>Sprajinirea integrării romilor</p>

4. SCENARIILE DE DEZVOLTARE

Metoda scenariilor este un proces calitativ de prognostizare, unde accentul se pune pe caracterizarea relației de interdependență între fenomenele izolate și totalitatea sectorului. Este un mijloc de descriere a situației finale complexe, adică a condițiilor proiectate pentru perioada finală a planului. Anul țintă ales este 2013, având în vedere ciclul de planificare al UE. În asemenea cazuri de obicei se alege un interval care depășește de 10 ani, pentru ca anul start să fie la o distanță comodă de anul țintă, și pentru a putea admite, că după scurgerea acestei perioade efectele proiectului strategic sunt deja palpabile. Scenariile trebuie să fie realiste, bazate pe analiza posibilităților și impedimentelor oferite de situația actuală.

Grupul de lucru a formulat un scenariu tip „trend” și trei scenarii „țintă”. Prognoza tendințelor presupune ca trendurile observate în trecut vor persista și în viitor. Scenariile țintă descriu situația în care obiectivele (țintele) ar trebui parțial sau integral atinse.

Viziunea celor trei scenarii țintă

- Dezvoltare inițiată și realizată de către investitori externi, orientați în exclusivitate pe profit. Această dezvoltare se axează în exclusivitate pe orașele, localitățile țintă.
- Dezvoltare axată pe stabilitatea subregiunii, inițiată de către investitori interni. Accentul se pune pe valorile tradiționale.
- Dezvoltare bazată pe cooperarea actorilor sociali și economici (autorități locale, întreprinzători, societatea civilă). Pe lângă avantajele economice, se urmărește dezvoltarea durabilă a resurselor din regiune, îmbunătățirea calității vieții, protecția valorilor naturale și culturale.

Vom începe cu prezentarea Scenariului Trend, care ne arată imaginea de viitor a regiunii, așa cum va apare pe baza tendințelor actuale fără nici-o inmixtiune de tip proiect. Apoi vom trece în revistă așa numitele Scenarii Țintă.

Scenariul „Trend”

Tendințele actuale vor fi prezentate fără intervenții din exterior (de ex. proiecte). Încercăm să găsim o descriere a ceea ce se va întâmpla în mod spontan.

Demografie, populație	Continuă scăderea numărului de locuitori. Crește gradul de îmbătrânire al populației. Din cauza emigrării, scade ponderea păturii tinerilor bine pregătiți. Numărul și procentajul rromilor
-----------------------	---

	crește moderat. În unele localități ale subregiunii se constată o concentrare mai accentuată a acestei populații. Zonele de nord și sud-est ale subregiunii sunt cele mai defavorizate.
Resurse umane	Componenta în privința pregătirii nu se schimbă în esență. În orașele mai mari putem asista la o tendință pozitivă, de creștere. Potențialul intelectual și cel de atragere de fonduri scade. Șomajul ascuns va crește. Se îngreunează conectarea la societatea bazată pe informații și cunoaștere. Înainte și după integrarea în UE abilitățile de atragere de fonduri (SAPARD) se formează greoi sau deloc. Situația grupurilor sociale importante și a resurselor umane nu se ameliorează semnificativ. Întreprinzătorii și agricultorii nu vor beneficia de avantajele transformărilor, deoarece fiind nepregătiți nu pot da răspunsuri la provocările ce vor apare. Nu se poate vorbi de o rețea eficientă de consultanță în agricultură, dezvoltare rurală și dezvoltare antreprenorială eficientă. Integrarea și valorificarea potențialului universitar este târăgănată.
Organizații civile și ale autorităților locale	Sprejiniul local pentru ONG este slab. Potențialul de atragere de fonduri al ONG este scăzut. ONG se reduc la organizații subvenționate de către autoritățile locale. Cu mici excepții ONG nu vor deveni o forță de reprezentare a intereselor alternative în societatea locală. O parte din asociațiile microregionale dispar, altele se transformă. Cooperarea dintre aceste asociații este ineficientă. Programele se dezvoltă lent, aplicarea lor nu se realizează. Sprejiniul autorităților subregionale (CJ) rămâne, dar alte forme de sprejini instituțional nu se creează. Orașele nu țin cont de existența împrejurimilor „rurale”.
Infrastructură	Nevoia și exigențele pentru infrastructură cresc, ceea ce va genera o presiune considerabilă asupra autorităților locale. Se accelerează dezvoltarea infrastructurii. Se va dezvolta doar infrastructura de bază. Infrastructura de resurse umane și infrastructura de sistem nu se va schimba aproape deloc. Activitatea de cercetare și de evaluare pe de o parte nu va primi comenzi. Pe de altă parte rezultatele acestei activități nu sunt utilizate eficient.

Economie	Schimbarea structurii economice se va realiza dezechilibrat și slab. Instabilitatea legislativă, privatizarea anevoioasă și situația incertă a proprietăților nu atrag investitori strategici. Există un număr considerabil de IMM-uri, dar acestea fluctuează. La IMM-uri se generalizează lipsa de capital. Calitatea serviciilor se dezvoltă lent. IMM-urile din zonă în majoritatea lor nu pot realiza creșteri spectaculoase. Se creează tensiuni între actorii economici. Crește izolarea economică și informațională a IMM-urilor. Legăturile cu structurile economice ale UE (și în speță cu Ungaria) se îngreunează). Resursele proprii ale subregiunii (mediu, cadru natural) sunt puse în pericol. Importanța economică a subregiunii scade, nu poate face față concurenței. Produsele specifice, economia ecologică se dezvoltă sporadic.
Gospodării familiale, artizanat	Scade necesitatea ocupării forței de muncă în familii. În această sferă rămâne forța de muncă slab pregătită și îmbătrânită. Ocuparea forței de muncă în afara familiei mărește gradul emigrării. Tradițiile artizanale pierd teren, dispar treptat. Aceste afaceri nu au potențial de parteneriat, cooperarea lor se plafonează la un nivel scăzut.
Marketing	Întreg spectrul de marketing (produse, servicii, marketing regional) rămâne slab. Produsele și serviciile se vând pe arie restrânsă. Nu se formează profilul specific al microregiunilor.

	Subregiunea nu este în stare să se prezinte eficient cu un profil specific.
Credite, subvenții	Actorii (autorități locale, IMM, ONG) se vor confrunta cu abundența ofertei de resurse (interne și internaționale), dar nu vor putea profita de oportunități. În acest proces nu vor participa decât într-o mică măsură întreprinzătorii, ONG și autoritățile locale. Numai o parte din ele vor fi capabile să accede la aceste surse prin metode moderne. Asigurarea contribuției proprii pentru mulți actori rămâne doar un vis.
Gospodărirea pădurilor, vânatului, produselor nelemnoase	Gospodărirea pădurilor poate îmbunătățită mulțumită sprijinului acordat. Situația administrării vânatului nu se schimbă. Gospodărirea adecvată a pădurilor private se realizează cu mari dificultăți. Turismul „în păduri”, fiind neorganizat, se dezvoltă dezechilibrat. Exploatarea produselor „colaterale” provenite din exploatarea pădurilor nu devine o sursă de venit alternativă considerabilă. Întreprinzătorii străini profită în continuare de avantajele pe care le au.
Gospodărirea apelor	Rezervele de apă nu se modifică. Purificarea apelor reziduale evoluează lent. La nivelul localităților abia apar soluții moderne. Nu crește consumul de apă industrială și pentru agricultură. Apele curgătoare rămân neamenajate și nepurificate.
Agricultură	Scade suprafața agricolă cultivată. Crește rolul terenurilor împădurite. Structura proprietăților se modifică în sensul creșterii proprietăților concentrate. Suprafața exploatată clasic scade, crește ponderea livezilor, plantațiilor și a suprafețelor cu plante medicinale. Creșterea animalelor (zootehnia) se concentrează în gospodării mai mari.
Turism	Turismul devine un fenomen obișnuit, însă doar un procent mic al locuitorilor se va putea conecta prin servicii de calitate în exploatarea turismului. Turismul balneo-climateric ar avea o șansă bună, dar degradarea infrastructurii, scăderea capacităților de cazare, de agrement și de asistență medicală, nivelul slab al serviciilor, problemele de accesibilitate (șosele), marketingul slab, șansa rămâne șansă. Turismul se dezvoltă doar punctiform (turism de iarnă, turism cultic) În unele localități acest gen de turism se manifestă concentrat pe perioade scurte. Astfel apar probleme de mediu și altele. Însă aceste probleme nu devin permanente. Dezvoltarea turismului depinde de transportul rutier, căile ferate și transportul aerian sunt neglijabile, singurul factor puternic rămâne rețeaua de drumuri și șosele. Veniturile cele mai consistente se vor realiza în turismul informal. Turismul de calitate se dezvoltă greoi și necoordonat.

Scenarii Țintă

Scenariul „A”

Dezvoltare inițiată și executată de investitori externi, orientați pe profit, care se concentrează la unele orașe și localități evidențiate.

Imaginea de viitor descrisă în scenariu are la bază faptul că în județ apar mari investitori externi, sesizând resursele naturale și de alte condiții ale anumitor regiuni. Scopul investitorilor externi este de a realiza o dezvoltare care într-un timp nu prea îndelungat aduce un profit semnificativ. Investitorii externi elimină prezența actorilor locali, respectiv nu se bazează pe aceștia în realizarea dezvoltării. Datorită stării infrastructurale, dezvoltarea se va concentra în primul rând la orașele și localitățile exceptate. Efectul regional al dezvoltării este limitat.

Sinteza elementelor și efectelor Scenariului „A”

Demografie, populație	Efectele ale proceselor demografice dezavantajoase nu se moderează. Se moderează presiunea socială asupra administrațiilor locale (în acele locuri unde în urma investițiilor se majorează profitul local). Dar acest fapt nu afectează majoritatea administrațiilor. În structura socială a județului nu se petrec schimbări semnificative. Odată cu creșterea numărului populației de etnie romă se agravează problemele legate de integrarea lor.
Resurse umane	Aptitudinea actorilor județeni referitoare la înființarea relațiilor și atragerea de resurse nu se modifică, deoarece în general investitorul străin nu angajează manageri locali. Investițiile nu contribuie semnificativ la reducerea șomajului, deoarece oferta pieței de muncă locală nu coincide cu cerințele determinate de procesele de dezvoltare. Acest fapt se referă în special la regiunile aflate în situații mai grele. Investitorii străini nu au nevoie de folosirea bazei intelectuale de calificare superioară și de cercetare. Aceștia pot participa în unele cazuri doar în programele interne de specializare. Actorii de țintă pot participa în foarte puține cazuri în programe de preaderare ale UE din motivul lipsei de capital și de motivație.
Organizații civile și ale autorităților locale	Sprejiniul local pentru ONG este slab. Nu există motivație semnificativă pentru cooperare între ONG și autorități. Investitorii pot solicita și sprijini doar ocazional grupurile și ansamblurile folclorice locale, eventual pe cei care activează în domeniul social. Cooperarea dintre microregiuni stagnează, neavând forța motivării corespunzătoare.
Infrastructură	Dezvoltările și condițiile infrastructurale ale investitorilor străini satisfac numai cerințele generate de investiții. În zonele investițiilor se realizează dezvoltări considerabile, dar aceste dezvoltări nu iau în considerare cerințele locale. Nu sunt evidențiate dezvoltările infrastructurale de sistem și umane, deoarece investitorii străini nu au la dispoziție informațiile necesare. Finanțează ocazional programe de specializare pentru adulți în vederea satisfacerii propriilor cerințe particulare.

Economie	Rivalizările pentru atragerea investitorilor străini creează în primul rând conflicte, pe de altă parte din cauza interesului pentru dezvoltări sunt periclitate valorile, dotările, resursele naturale și peisagistice locale. În 2–3 locuri din județ apar parcuri industriale, oferind servicii moderne. Datorită investițiilor, în aceste locuri crește cuantumul impozitului local, care micșorează tensiunile sociale locale. Se accentuează dezechilibrările teritoriale în județ. Majoritatea antreprenorilor locali nu participă în gestionarea dezvoltărilor finanțate de investitorii externi. Se înregistrează o anumită dezvoltare a serviciilor (comerț, informații, distracții) în zonele dezvoltărilor.
Gospodării familiale, artizanat	Dacă are cointeresarea necesară, investitorul străin organizează fabricarea și valorificarea produselor locale de manufactură și de alte feluri. Produsul îl interesează numai din considerentele cererii și ofertei de piață: dacă nu are profit corespunzător, îl abandonează. Dispare valoarea culturală, tradițională și etnografică a manufacturilor artizanale. Gospodăriile familiale intră în considerație numai ca baze ale forței de muncă secundară.
Marketing	Investitorii străini care apar în județ au strategii proprii de marketing. Activitatea lor de marketing servește numai la punerea în vânzare a produselor și serviciilor proprii. Fondurile cheltuite pe marketing sunt folosite în exteriorul regiunii. Nu vor avea loc dezvoltări de marketing regionale.
Credite, subvenții	Investitorii externi sunt în poziții favorabile în privința accesării creditelor și subvențiilor. Ei pot exploata rivalizarea consiliilor locale și își pot impune interesul în regiunile, care beneficiază de facilități din punctul de vedere al impozitării. Contribuie la dezvoltarea infrastructurii, dar în realitate nu se interesează de atragerea resurselor locale.
Gospodărirea pădurilor, vânatul, produsele nelemnoase	Creșterea încasărilor din comercializarea vânatului și efectul acestuia asupra regiunii. Aderare la forme turistice mai profitabile, dar care cauzează mai multe pagube. Ajunge pe planul al doilea prelucrarea locală, se comercializează numai materialele de bază. Colectarea produselor secundare este exclusă din sfera intereselor locale. Este de așteptat efectuarea unor investiții semnificative în dezvoltarea turismului de impresii, care au efecte negative asupra pădurilor.
Gospodărirea apelor	Dezvoltarea orientată pe profit nu are baza și fondul necesar în privința gospodării apelor.
Agricultură	Pentru majoritatea investitorilor străini cele mai multe ramuri ale agriculturii nu au scopuri atrăgătoare. Se vor realiza împăduriri semnificative (după posibilități), în concordanță cu baza legislativă. Achiziționările și valorificările de produse se fac în acord cu interesele investitorului extern. Scade numărul angajaților în agricultură și a celor care trăiesc din agricultură. Cei dependenți parțial de agricultură își pot valorifica produsele în mare parte numai pe piețele locale, ei rămânând la discreția tendințelor cumpărătorilor.
Turism	Investițiile străine în turism sunt condiționate esențialmente de dezvoltarea infrastructurii. Investitorul străin va finanța cel mult infrastructura din zonă imediată a dezvoltării. E posibil să apară o rivalizare unilaterală între întreprinzătorii locali confrunțați cu lipsa de capital și investitorii străini cu capital puternic. Majoritatea investitorilor locali au puterea de a finanța

	numai investițiile mici. Investitorul străin preferă investițiile care se compensează rapid, astfel sunt neglijate dezvoltările turistice care iau în considerare ocrotirea mediului. Locurile atractive ale dezvoltării turistice sunt orașele mari ale județului și câteva locuri favorizate, având importanță marcată (de ex. Lacul Roșu, Tușnad, Harghita-Băi, Praid, Băile Homorod). Antreprenorii locali se pot concentra numai asupra opririi circulației de tranzit, neavând la dispoziție o importantă ofertă proprie.
--	---

Scenariul „B”

Dezvoltare axată pe stabilitatea regiunilor rurale, inițiată de către investitori interni, care pune accentul pe valorile tradiționale.

Imaginea de viitor presupune că dezvoltarea este dominată de un mic grup de antreprenori locali. Acest grup, deși este orientat tot către profit, este mai sensibil din punct de vedere social și are în plus un spirit de patriotism local. Concurența decurge la nivel local, este greu de încheșat o cooperare între actori.

Sinteza elementelor și efectelor Scenariului „B”

Demografie, populație	Scăderea numărului populației și deteriorarea structurii sale se moderează. Oferta locală de muncă și creșterea veniturilor au un caracter stabilizator. Se micșorează presiunea socială. În societatea microregiunilor județului se formează și se lărgeste distanța socială și economică dintre grupul antreprenorilor și majoritatea locuitorilor. Populația romă are posibilități limitate în acoperirea necesarului forței de muncă generat de investițiile legate de dezvoltare.
Resurse umane	Se dezvoltă aptitudinea de stabilire a relațiilor și cea de atragere a resurselor, deoarece investitorii locali au nevoie de fonduri externe. Poate fi acceptat orice program de dezvoltare a resurselor umane, care vine în sprijinul aspirațiilor investitorilor locali. Se intensifică exploatarea programelor de preaderare ale UE. Valorificarea bazei materiale și intelectuale din învățământul superior al județului este restrânsă.
Organizații civile și ale autorităților locale	Organizațiile neguvernamentale pot participa ocazional în dezvoltările inițiate de antreprenori, investitori locali, în special în cazurile în care au posibilitatea de a atrage fonduri suplimentare în regiune. Întreprinzătorii locali sprijină de la caz la caz acțiunile organizațiilor neguvernamentale locale (de cultură, sport, artă). Cooperările dintre asociațiile microregionale devin mai puternice în măsura dictată de dezvoltările locale.
Infrastructură	Dezvoltarea infrastructurii depinde de fondurile de stat și ale UE disponibile. Dezvoltările sunt strâns legate de interesele antreprenorilor locali. Administrațiile locale organizează majoritatea dezvoltărilor potrivit intereselor întreprinzătorilor locali. Datorită eforturilor antreprenorilor locali pe prim plan e pusă dezvoltarea infrastructurii de sistem și cea umană. Administrațiile locale suportă o presiune însemnată în scopul dezvoltării

	infrastructurii. Acest fapt este compensat parțial de creșterea impozitelor locale.
Economie	Resursele economice și natural–culturale de nivel local sunt exploatate de un număr mic de antreprenori locali, și în așa fel încât se pun pe primul plan afacerile rapid compensabile și care folosesc resursele într-un mod risipitor. Se pun în primejdie valorile peisagistice și naturale unice ale județului. Performanțele economice ale județului nu arată o creștere semnificativă, realizările întreprinzătorilor locali sunt restrânse, se leagă între ele în mod greoi. Privatizarea este lentă, cu participarea unui cerc restrâns al locuitorilor. Parcurile industriale ori nu se realizează, ori nu pot funcționa din cauza lipsei de capital.
Gospodării familiale, artizanat	Existența, pe lângă orientarea către profit, a spiritului de patriotism local într-o măsură oarecare are efecte favorabile asupra gospodăriilor familiale. Pot câștiga poziții privilegiate câteva produse tradiționale, se întăresc specializările pe produse sau prestări. Manufacturile creează noi necesități de calificare și dezvoltări ulterioare ale resurselor umane.
Marketing	De regulă antreprenorii locali valorifică produsele lor pe piețe restrânse. Nu desfășoară activități intense de marketing și nici le consideră necesare. Din cauza lipsei situației de concurență și a lipsei de coordonare actorii nu se străduiesc pentru realizarea unui marketing regional, și formarea unei imagini regionale.
Credite, subvenții	Pentru societățile locale consolidate creditele și finanțările accesibile au o importanță deosebită. Unele întreprinderi sunt capabile să atragă finanțări semnificative, dar numai pentru finanțarea dezvoltărilor proprii, izolate. Administrațiile locale încasează impozite locale mărite dar în schimbul acestora se văd obligate să deservească așteptările antreprenorilor locali.
Gospodărirea pădurilor, vânatul, produse nelemnoase	Prestările de servicii legate de vânat se află în mâinile întreprinzătorilor locali. Este de așteptat ca majoritatea pădurilor private să intre în administrarea asociațiilor forestiere. Se poate realiza legătura dintre turismul de pădure (care necesită investiții mai modeste) și turismul rural. Cu atragerea investitorilor locali poate fi realizată ridicarea nivelului de prelucrare a produselor forestiere și a produselor nelemnoase. Prelucrarea și valorificarea cărnii de vânat este asigurată de societăți locale.
Gospodărirea apelor	Dezvoltarea orientată pe profit a întreprinzătorilor locali nu are baza și fondul necesar în privința gospodării apelor.
Agricultură	În domeniul producției agricole domină câteva întreprinderi locale mai mari. Crește suprafața pășunilor, fânețelor și pădurilor. Producătorii mici se rămân complet pe planul doi. În agricultură predomină plantele furajere, se dezvoltă producția de legume și fructe, precum și cultivarea plantelor medicinale. Apare, dar câștigă greu teren producția ecologică. Zootehnia se leagă de câteva gospodării mai mari. Apar producțiile rentabile de prelucrare a laptelui și a brânzeturilor.
Turism	Antreprenorii locali recunosc posibilitățile oferite de turism, prind putere dezvoltările diversificate pentru fundamentarea în continuare a turismului. Cresc nevoile pentru folosirea finanțărilor județene, naționale și ale UE. Accesul la aceste surse este împiedicat

	de acordarea priorității soluțiilor economice informaliste. Ocupanții pieții actuale beneficiază de avantaje pe termen lung. Poate să apară o concurență acerbă între întreprinzătorii locali, dar este posibilă și cooperarea dirijată împotriva investitorilor străini. Județul și sistemul instituțional acordă prioritate și suport antreprenorilor locali, respectiv supraveghează fluxul capitalului străin.
--	--

Scenariul „C”

Dezvoltare integrată, bazată pe cooperarea actorilor sociali și economici (autorități locale, întreprinzători, societatea civilă), în care pe lângă avantajele economice se urmărește dezvoltarea durabilă, îmbunătățirea calității vieții, protecția valorilor naturale și culturale. Scenariul prevede realizarea unui program strategic integrat pe termen mediu de sprijinire a dezvoltării durabile.

Sinteza elementelor și efectelor Scenariului „C”

Demografie, populație	Până la sfârșitul perioadei planificate se realizează stabilizarea populației. În urma dezvoltărilor bazate pe cooperare, distanțele sociale nu se aprofundează. Emigrarea se moderează. Integrarea populației rome este ajutată prin programe speciale.
Resurse umane	Organizațiile, grupările mai active și perfecționate din județ au posibilitatea de a participa la modelarea dezvoltărilor. Capacitatea de atragere a resurselor financiare se întărește. Se înființează agenții de dezvoltare locale și birouri de informare și se întărește rolul acestora. O rețea de consultanță profesională deservește cerințele informaționale și de dezvoltare ale actorilor locali. Sunt exploatate posibilitățile economice și de resurse de capital asigurate de cooperarea cu localitățile înfrățite. Posibilitățile oferite de resursele UE și cele naționale sunt atent urmărite. Este utilizată în mod intensiv baza spirituală, de cercetare și de învățământ superior a județului, persoanele sunt antrenate în asigurarea informațiilor, în programele de pregătire și de consultanță. Până la sfârșitul perioadei de planificare se acumulează un nivel ridicat de capacitate pentru atragerea și folosirea resurselor financiare.
Organizații civile și ale autorităților locale	Cooperarea administrațiilor cu organizațiile neguvernamentale capătă un rol semnificativ. Organizațiile neguvernamentale joacă un rol deosebit în folosirea atentă și protejarea resurselor locale existente, a resurselor naturale și altor particularități precum și a moștenirii culturale. De asemenea ONG joacă un rol important în atragerea și asigurarea resurselor și realizarea dezvoltărilor. Asociațiile microregionale oferă un cadru adecvat pentru cooperarea actorilor regionali. Microregiunile beneficiază de programe proprii pentru care pot aloca resurse semnificative cu ajutorul județului și a rețelelor manageriale și de consultanță.
Infrastructură	Dezvoltarea infrastructurală coordonată și controlată reprezintă baza acelor programe de

	dezvoltare care se bazează pe cooperarea actorilor importanți. Bazele infrastructurale ale realizării programelor au ca fundament, în mare măsură, resursele financiare naționale și UE. O parte a dezvoltărilor infrastructurale se bazează pe concepțiile și proiectele comune ale organizațiilor neguvernamentale, ale întreprinzătorilor locali și ale administrațiilor. Pe lângă dezvoltarea infrastructurii de bază un rol important îl are dezvoltarea infrastructurii de sistem și a resurselor umane. În zonele rurale ajung în prim plan programele și tehnologiile care au în vedere protejarea mediului.
Economie	Dezvoltările turistice pro-naturale se realizează cu antrenarea resurselor locale și a unor importante resurse financiare externe. Folosirea sprijinului extern se realizează în mod controlat de către cooperările parteneriale locale. Programul integrat de dezvoltare locală acordă un rol semnificativ a proiectelor care servesc interesele investitorilor locali, gospodăriilor familiale, promovării produselor locale, dezvoltării durabile. Apar și se populează parcurile industriale care sprijină înființarea unei baze industriale moderne. Se întărește transformarea structurală a agriculturii, gospodărirea peisagistică și prelucrarea produselor locale capătă un rol deosebit. Crește rolul programelor comune și mai ales a celor economice în cadrul cooperărilor cu localitățile din Ungaria. Sunt sprijinite programele care sprijină cooperarea între actorii locali.
Gospodării familiale, artizanat	În cadrul gospodăriilor familiale activitatea se va baza pe înființarea unor cooperații. Cooperarea și colaborarea contribuie la accesarea pe canale multiple a fondurilor. Pe lângă artizanat și protejarea valorilor culturale, se pune accent și pe promovarea de nivel înalt a valorilor peisagistice. Produsele artizanale și serviciile aferente vor constitui un factor important de activitate pentru locuitorii din unele zone ale județului.
Marketing	În urma cooperării largi a întreprinzătorilor și actorilor locali se sprijină elaborarea unui marketing de produse, servicii și de dezvoltare regională, precum și acțiunile referitoare la acestea.
Credite, subvenții	Micile întreprinderi alături de obținerea profitului se concentrează și asupra dezvoltării bine gândite a sferei lor de activitate. În urma cooperării se nasc proiecte mai fundamentate și astfel sprijinul obținut de actorii locali este mai semnificativ. Cu ajutorul proiectelor bine elaborate resursele de finanțare se pot înmulți și pot fi accesate în egală măsură resursele regionale, naționale și UE.
Gospodărirea pădurilor, vânatului, produselor nelemnoase	Reducerea volumului exploatării masei lemnoase. Prevalează funcția de patrimoniu și cea protectoare a pădurilor. Administrarea în condiții raționale a fondului cinegetic. Pădurea reprezintă zona de țintă a dezvoltării turismului de recreere. Prelucrarea produselor forestiere și prezentarea lor ca produse locale sunt intensive și bine organizate.
Gospodărirea apelor	Formarea rezervoarelor de apă mici și multifuncționale poate contribui eficient la dezvoltarea turismului, precum și la satisfacerea cerințelor odihnei, pescăritului, turismului ecologic. Programul de construire a bazinelor / rezervoarelor ecologice de apă poate avea la bază fonduri naționale sau poate primi suport și din partea UE. Se acordă o grijă

	deosebită ocrotirii apelor fluviale și a împrejurimilor lor .
Agricultură	Se reduce suprafața terenurilor agricole cultivate, se prevăd schimbări importante în folosirea terenurilor. Se restrânge dependența producătorilor de regimul în monocultură. Câștigă teren agricultura ecologică. Metodele de producție și culturile care necesită lucrări manuale de mare anvergură absoarbă o parte însemnată a timpului producătorilor. În zootehnie domină metode extensive, bazate pe pășunat. Lipsa de capital este oarecum compensată de folosirea metodelor agricole ecologice. Această program va fi sprijinit și de UE. Investițiile în agricultură se direcționează către dezvoltarea tehnologică, dezvoltarea rețelei de distribuire a informațiilor și a marketingului.
Turism	Elita locală recunoaște posibilitățile regiunii și necesitatea cooperării. Se formează o cooperare între cadrul instituțional și antreprenori, sferă civilă și organizații microregionale. Inițiativele civile se direcționează către dezvoltarea turismului și asigurarea serviciilor de fond. Se elaborează planuri pe termen mediu pentru educație, ridicarea nivelului serviciilor și dezvoltare infrastructurală. În județ se formează regiuni turistice cu caracter unic și atracție specifică. Pensiunile și locurile de cazare din zona rurală dobândesc o importanță deosebită. Cele mai favorite forme ale turismului vor avea ca țință la petrecerea activă a timpului liber, stilul de viață natural, sporturile de iarnă și turismul balnear. Se formează rețelele birourilor regionale de turism și de dezvoltare, și programele lor se vor lega organic de programele naționale, de organizațiile internaționale și cele din Ungaria. Turismul dispune de un sistem dezvoltat de monitorizare, care asigură durabilitatea mediului și a comunității.

Puncte de vedere recomandate a fi luate în seamă la alegerea dintre scenarii

Alegerea dintre scenarii necesită luarea în seamă a mai multor aspecte. Această alegere depinde de concepția emoțională și rațională a decizionalilor și de nivelul adaptării scenariului propus la dotările diferitelor zone ale județului. Punctele care trebuie să fie luate în considerare:

- orientarea către profit a dezvoltării
- ridicarea nivelului de trai al locuitorilor județului
- creșterea forței localităților județului de menținere în loc a populației
- crearea sistemului de suport al dezvoltării pentru menținerea valorilor culturale
- ocrotirea valorilor naturale și peisagistice
- moderarea tensiunilor ocupaționale
- mărirea impozitelor locale
- activizarea și atragerea în procese a unor grupuri ale populației.

Principiile planului strategic

La elaborarea programelor planului strategic se vor urmări principiile care se găsesc în documentele de programare formulate de Uniunea Europeană, dintre care cele mai importante sunt:

- *Principiul subsidiarității*, în spiritul căruia Consiliul Județean nu limitează atribuțiile decizionale ale actorilor parteneri, recunoaște că ei sunt cei abilitați în a-și rezolva problemele, în care scop, prin mijloacele sale, acordă un ajutorul partenerial. Politica CJ legată de înființarea microregiunilor contribuie la această apropiere. Cu toate acestea atrage atenția asupra faptului că atribuțiile decizionale ale subsidiarității se asociază și răspunderi serioase, care nu pot fi declinate de parteneri.
- *Principiul adiționalității*, în spiritul căruia Consiliul Județean – după posibilitățile lui – sprijină concepțiile locale de dezvoltare, pe de o parte prin realizarea proiectelor importante de dezvoltare, înlesnind astfel situația actorilor; pe de altă parte prin acordare de sprijin dezvoltărilor locale. Toate acestea trebuie să se realizeze împreună cu activarea resurselor locale.
- *Principiul parteneriatului*, în spiritul căruia Consiliul Județean consideră administrațiile publice locale, instituțiile județene și naționale, întreprinderile și organizațiile neguvernamentale ca parteneri. Sprijină aceste organizații cu informarea lor despre inițiativa lor, acordă ajutor în pregătirea lor și în activitățile de atragere a fondurilor, inițiază cooperare pentru realizarea programelor lor.
- *Principiul concentrării resurselor*, în spiritul căruia Consiliul Județean concentrează fondurile sale asupra proiectelor bine fundamentate și cu șanse de reușită, de mare importanță și durabile.
- *Principiul cercetării și aprecierii*, în spiritul căruia în procesul realizării programului strategic Consiliul Județean apreciază și evaluează schimbările economice și sociale intervenite. Folosește în mod regulat resursele intelectuale și de cercetare ale județului în scopul atingerii scopurilor.

- *Principiul eficienței managementului și instituțiilor*, în spiritul căruia, bazându-se pe rezultatele obținute, Consiliul Județean dezvoltă în continuare rețeaua instituțională care are ca scop servirea realizării principiilor mai sus menționate. Pregătește și reînnoiește treptat managementul rețelei instituționale pentru ca acesta să reacționeze elastic la cerințele schimbării și să dea răspunsuri adecvate la noile provocări.

PARTEA II: STRATEGII SECTORIALE

INTRODUCERE

Ca rezultat al forumurilor organizate în cursul lunii octombrie 2002 în Miercurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc și Gheorgheni cu participarea factorilor decizionali locali și județeni, reprezentanții ONG, sferei civile, politice, culturale și economice ale județului, cu specialiștii Uniunii Europene județene și ai Regiunii Centru, dintre posibilele scenarii pregătite pentru Planul de Dezvoltare pe Termen Mediu al județului (dintre cele trei scenarii prezentate anterior și enumerate mai jos) a fost ales de către majoritatea participanților scenariul al treilea (Scenariul „C”):

- Dezvoltare inițiată de către investitori externi, orientați în exclusivitate pe profit. Această dezvoltare se axează în exclusivitate pe localități țintă
- Dezvoltare axată pe stabilitatea subregiunii, inițiată de către grupurile investitorilor interni, accesul punându-se pe valorile tradiționale
- ***Dezvoltare bazată pe cooperarea actorilor sociali și economici (autorități locale, întreprinzători, societatea civilă). Pe lângă avantajele economice se urmărește dezvoltarea durabilă, îmbunătățirea calității vieții, protecția valorilor naturale și culturale.***

Ca urmare, experții, pregătitorii Planului Județean, au elaborat strategiile de dezvoltare ale sectoarelor cu importanță cheie. În aceste programe strategice au definit obiectivele majore ale dezvoltării (în concordanță cu scenariul ales) și au stabilit prioritățile. Bazându-se pe aceste priorități s-au elaborat subprogramele (strategii sectoriale) care au fost descompuse în pachete de măsuri. În cazul domeniilor de măsuri s-au formulat indicatorii acelor rezultate și efecte care se leagă de dezvoltările marcate în regiune. Strategiile sectoriale sunt prelucrate în următoarele domenii:

- *Dezvoltarea resurselor umane*
- *Dezvoltarea infrastructurii*
- *Agricultură*
- *Silvicultură, vânat, produse nelemnoase*
- *Artizanat, menținerea moștenirii culturale*
- *Turism*

- *Marketing teritorial, de produse și prestații*
- *Strategia atragerii fondurilor*

Proiectele de profil formulate în ultima fază a planificării au la bază domeniile de activitate (măsuri) subliniate în strategiile sectoriale.

Strategia sectorială nr. 1

DEZVOLTAREA RESURSELOR UMANE

Obiectiv strategic:

Asigurarea fondului de resurse umane ale obiectivelor de dezvoltare, dezvoltarea identității regionale și a cooperării regionale.

Priorități:

- 1. Întărirea rolului instituțiilor județene de dezvoltare a resurselor umane*
- 2. Sprijinirea învățământului pe viață, ca bază a capacității de adaptare*
- 3. Întărirea integrării minorității rrom*
- 4. Întărirea sistemului de relații internaționale ale județului și ale localităților din județ*

Subprograme:

1. Întărirea rolului instituțiilor județene de dezvoltare a resurselor umane

Domenii de activitate:

- Programul de cooperare a instituțiilor de studii superioare, de cercetări și al Consiliului Județean
- Alcătuirea sistemului de relații de consorții dintre actorii economici și instituții de învățământ-cercetare
- Programul Informațional Harghita (PIH), alcătuirea bazei județene de cunoștințe

2. Sprijinirea învățământului pe viață, ca bază a capacității de adaptare

Domenii de activitate:

- Elaborarea programului de învățământ și recalificare pentru adulți, bazându-se pe situația prognosticată a pieței forței de muncă
- Elaborarea programelor de pregătire pentru administrații locale, întreprinzători, preoți și organizații civile

- Integrarea cunoașterii și conștientizării valorilor culturale locale în instruirea școlară locală
- Dezvoltarea programelor E-learning

3. *Întărirea integrării minorității rrome*

Domenii de activitate:

- Cercetarea antropologică, culturală și sociologică a situației, stilului de viață a populației rrome
- Elaborarea programelor de conviețuire dintre rromi și alte naționalități
- Cursuri de perfecționare pentru rromi, în vederea asigurării standardelor de civilizație, a identității locale
- Formarea modului de viață a copiilor rromi, asigurarea participării lor în diferite tabere

4. *Consolidarea sistemului de relații internaționale ale județului și ale localităților din județ*

Domenii de activitate:

- Extinderea relațiilor de parteneriat și ridicarea calității acestora
- Întărirea prezenței județului și a microregiunilor la nivel internațional

Indicatori:

Indicatori de rezultate:

- rezultatele cooperărilor
- proiecte cu succes la centre de resurse
- prezentarea valorilor moștenirii culturale în învățământul local
- manifestări culturale de nivel înalt
- numărul și componența participanților la programe, cursuri
- relații cu succes cu agențiile de consultanță ale pieței forței de muncă
- participarea județului în programe internaționale
- creșterea numărului relațiilor de înfrățire și realizarea programelor comune
- numărul familiilor și tinerilor (copiilor) rromi antrenate în programe

Indicatori de impact:

- creșterea nivelului de informații și cunoștințe în grupurile actorilor cheie
- întărirea cooperărilor dintre instituțiile economice, științifice și de învățământ
- funcționarea sistemului de calificare și recalificare care urmărește schimbările pieței forței de muncă
- județul, ca actor important la nivel internațional
- întărirea identității regionale în județ
- dezvoltarea conviețuirii romilor cu alte naționalități
- dezvoltarea modului de viață a populației rome

Strategia sectorială nr. 2

INFRASTRUCTURA

Obiectiv strategic:

Dezvoltarea investițiilor și serviciilor în domeniul infrastructurii de bază, umane și instituționale, contribuind astfel la realizarea altor strategii sectoriale.

Priorități:

- 1. Începerea, respectiv continuarea programelor în domeniul infrastructurii de bază (drum, gaz, apă potabilă, reciclarea și depozitarea deșeurilor);*
- 2. Dezvoltarea capacității de atragere a resurselor (fondurilor) a instituțiilor de învățământ, sociale și de sănătate;*
- 3. Dezvoltarea în continuare a structurii instituționale.*

Subprograme

1. Infrastructura de bază

Domenii de activitate:

- Planificarea programelor în curs de derulare și planificate, până în anul 2013

2. Dezvoltarea infrastructurii umane

Domenii de activitate:

- Dezvoltarea infrastructurii tehnice ale instituțiilor sociale și de învățământ;
- Instruirea și înzestrarea cu informații a conducătorilor instituțiilor sociale și de învățământ.

3. Dezvoltarea infrastructurii instituționale

Domenii de activitate:

- Colaborarea fundațiilor, asociațiilor din județ, precum și coordonarea, sprijinirea activității acestora
- Dezvoltarea sistemului centrelor de asistență (în domeniul agriculturii) și a birourilor de dezvoltare rurală

- Înființarea birourilor (sucursalelor) de dezvoltare regională
- Realizarea unui centru de dezvoltare și monitoring (ONG)
- Realizarea unei rețele informaționale de dezvoltare de nivel județean
- Înființarea parcurilor industriale și a centrelor de incubație

Indicatori

Indicatori de rezultate:

- Indicatori ale realizării programelor de dezvoltare a infrastructurii
- Numărul centrelor, birourilor de dezvoltare înființate, numărul angajaților, bugetul acestor centre
- Numărul celor care au vizitat aceste centre
- Numărul programelor derulate, numărul participanților
- Numărul celor care au solicitat asistență sau alte servicii
- Numărul celor care urmează cursuri de perfecționare
- Valoarea investițiilor tehnice
- Valoarea resurselor atrase, ale proiectelor câștigătoare

Indicatori de impact:

- Indicatorii calitativi ai dotării localităților
- Indicatorii calitativi ai proiectelor realizate
- Transformări în structura și funcționarea infrastructurii de sistem județene
- Rapoartele elaborate ca rezultat al activității de monitoring

Strategia sectorială nr. 3

AGRICULTURA

Obiectiv strategic:

Realizarea unei agriculturi durabile și ecologice care să se adapteze diferitelor posibilități ale regiunilor județului.

Priorități:

- 1. Realizarea unei agriculturi specifice zonei (fitotehnie, zootehnie), care să se adapteze condițiilor locale*
- 2. Analizarea posibilităților de utilizare a biotehnologiei*
- 3. Creșterea capacităților de prelucrare*
- 4. Realizarea unor asociații de achiziție și de valorificare*
- 5. Intensificarea activităților de marketing*

Subprograme

- 1. Realizarea unei agriculturi (fitotehnie, zootehnie) care să se adapteze condițiilor locale*

Domenii de activitate:

- Programe de reabilitare a fondului silvic și de pășuni
- Program de plantații
- Program de zootehnie extensivă

- 2. Trecerea la aplicarea biotehnologiilor*

Domenii de activitate:

- Program de formare și de consultanță
- Realizarea sistemului de valorificare a bioproduselor

- 3. Creșterea gradului de prelucrare a produselor agricole*

Domenii de activitate:

- Realizarea și dezvoltarea unor capacități locale de prelucrare

- Includerea produselor locale în circuitul de prelucrare

4. Asociații, cooperative

Domenii de activitate:

- Formarea unor asociații de achiziționare și de valorificare în domeniul agriculturii și zootehniei

5. Intensificarea activităților de marketing

Domenii de activitate:

- Întărirea relațiilor comerciale, extinderea marketingului la nivelul producătorilor competitivi pe piață
- Organizarea unor cursuri de formare și acordarea consultanței în interesul accesării fondurilor de dezvoltare

Indicatori

Indicatori de rezultate:

- Creșterea numărului și a raselor de animale
- Creșterea suprafețelor de plantații
- Indici privind reabilitarea pădurilor și a pășunilor
- Numărul cursurilor de formare și numărul participanților
- Numărul solicitanților de consultanță și alte servicii
- Numărul produselor implicate într-un sistem de prelucrare superioară
- Numărul asociațiilor create și indicatorii de producție
- Numărul persoanelor care au solicitat consultanță de marketing

Indicatori de impact:

- Dezvoltarea producției specifice zonei, transformarea structurilor de gospodărire
- Creșterea veniturilor obținute din agricultură
- Creșterea numărului produselor competitive
- Respectarea riguroasă a normelor de protecția mediului
- Extinderea agriculturii ecologice

Strategia sectorială nr. 4

DEZVOLTAREA GOSPODĂRII PĂDURILOR, A FONDULUI CINEGETIC, ȘI APRODUSELOR FORESTIERE ALTELE DECÂT CELE LEMNOASE

Obiective strategice:

Introducerea modului de planificare pe termen lung în domeniul forestier. Îmbunătățirea gospodăririi pădurilor din județ: stabilizarea situației pădurilor private, crearea bazei gospodăririi profesionale în cadrul proprietarilor particulari care necesită acest lucru.

Priorități:

- 1. Realizarea împăduririlor specifice locului*
- 2. Creșterea nivelului de prelucrare a materialelor lemnoase și sprijinirea valorificării cu participarea decisivă a actorilor locali*
- 3. Realizarea gospodăririi fondului cinegetic în limite raționale*
- 4. Dezvoltarea exploatării și valorificării produselor forestiere secundare, lărgirea piețelor*
- 5. Pregătire și consultanță*

Subprograme

1. Realizarea concepțiilor de împădurire (fondul de realizat și capitole)

Domenii de activitate:

- Realizarea unei gospodăririi sistematice și planificate pe termen lung în pădurile din județ
- Elaborarea modelelor de împădurire în cunoștința specificului local, care să corespundă cerințelor tehnice și să conțină un calcul bugetar

2. Creșterea nivelului de prelucrare a materialelor lemnoase

Domenii de activitate:

- Realizarea industriei de prelucrare bazată pe materia primă exploatată
- Intensificarea prelucrării deja existente a materialelor secundare în cadrul posibilităților locale și crearea referințelor posibilităților încă neexploatate

3. *Gospodărirea rațională a fondului cinegetic*

Domenii de activitate:

- Elaborarea planificării pe termen lung a gospodării fondului cinegetic

4. *Dezvoltarea exploatării secundare a pădurilor*

Domenii de activitate:

- Realizarea programelor bazate pe participare locală și exploatarea produselor forestiere altele decât celor lemnoase

5. *Pregătire și consultanță*

Domenii de activitate:

- Administrarea profesională a fondului forestier aflat în proprietate privată, formare și consultanță oferită proprietarilor
- Informare amplă despre rolul și modul exploatării profesionale a pădurilor. Definirea modului de participare, crearea cadrului legal și tehnic pentru includere în sfera exploatării profesionale
- Realizare de programe de „școală de pădure”

Indicatori

Indicatori de rezultat:

- Se realizează mai multe tabere de recreere și educaționale pentru copii
- Numărul programelor de pregătire, numărul participanților
- Numărul celor care au solicitat consultanță sau alte servicii
- Creșterea numărului produselor cu grad de prelucrare mărit
- Documentația programelor realizate

Indicatori de impact:

- Crește nivelul de gospodărire și rentabilitatea pădurilor private
- În pădurile private și de stat se realizează o exploatare corespunzătoare condițiilor profesionale, cerințelor planificării forestiere conform legislației în vigoare și se realizează o gospodărire rentabilă
- Prevalează protecția pădurii și a valorilor naturale

Strategia sectorială nr. 5

MEȘTEȘUGURILE ȘI OCROTIREA PATRIMONIULUI CULTURAL

Obiective strategice:

Întărirea situației materiale și de ocupare a forței de muncă în gospodăriile familiale. Ocrotirea patrimoniului cultural deosebit de bogat al regiunii.

Priorități:

- 1. Formarea rolului economic și cultural autonom al meșteșugurilor din județ.*
- 2. Integrarea activității meșteșugărești în sursele de venituri ale familiilor.*
- 3. Ocrotirea patrimoniului cultural și dezvoltarea acestuia în concordanță cu noile funcții economice.*

Subprograme

1. Formarea rolului meșteșugurilor

Domenii de activitate:

- Pregătirea pedagogilor ca instructori de meșteșuguri
- Inventarierea tradițiilor meșteșugărești, înființarea unor întreprinderi meșteșugărești
- Prezentarea meșteșugurilor în viața culturală și marketingul regiunii ca tradiție și valoare culturală
- Meșteșugurile și produsele meșteșugărești ca produse turistice

2. Transformarea structurală a gospodăriilor familiale

Domenii de activitate:

- Includerea meșteșugurilor în întreprinderile familiale
- Înființarea serviciilor legate de turism rural

3. Ocrotirea patrimoniului cultural

Domenii de activitate:

- Cercetarea instituțională a cererilor de ocrotire a patrimoniului și corelarea acestora cu resursele
- Integrarea ocrotirii patrimoniului în programele educaționale la diferite nivele școlare.
- Program de marketing argumentat al atracțiilor patrimoniului cultural
- Identificarea și prezentarea colecțiilor și moștenirilor (fondurilor individuale) individuale mai importante care prezintă viața urbană și rurală a secuilor și a Ținutului Secuilor.

Indicatori

Indicatori de rezultat:

- Pregătirea pedagogilor pentru predarea meșteșugurilor
- Prezentarea produselor meșteșugărești în ofertele serviciilor și produselor turismului rural
- Înființarea unor cooperative, asociații și întreprinderi familiale
- Prezentarea și apariția pe piață a produselor meșteșugărești locale
- Apariția accentuată pe piața turistică a atracțiilor patrimoniului cultural
- Galerii noi, cataloage pentru colecții individuale

Indicatori de impact:

- Îmbunătățirea situației materiale a familiilor
- Meșteșugurile ca elemente esențiale ale marketingului regional în identificarea regiunii
- Întărirea colaborării factorilor locali, lărgirea pieții produselor și serviciilor locale
- Ocrotirea, păstrarea patrimoniului cultural local și integrarea acestuia în viața economică locală

Strategia sectorială nr. 6

TURISM

Obiective strategice:

Scopul este realizarea acelor dezvoltări turistice care să contribuie la creșterea ocupației și a calității vieții comunităților locale, fără ca starea atracțiilor turistice și a mediului să fie afectată.

La crearea ofertei un alt obiectiv este ca dezvoltările să fie realizate pe baza resurselor locale cu participarea activă a localnicilor, să fie încadrate/cuprinse într-un program integrat de dezvoltare regională.

Alături de marcarea obiectivelor de dezvoltare generală, subliniem caracterul comunitar al strategiei.

Acesta trebuie realizat prin sprijinirea dezvoltării turistice a unor atracții locale sau moșteniri culturale, care sunt unice în zona respectivă. O importanță deosebită capătă în strategie analiza prezentării la nivel înalt a ofertei turistice zonale, analiza pregătirii populației locale și a întreprinderilor la managementul turismului, precum și analiza efectelor turismului legate de societate și mediu.

Priorități:

- 1. Dezvoltarea infrastructurii turistice elementare, a drumurilor tematice, a pachetelor de programe și a atracțiilor capabile de concurență*
- 2. Pregătirea localităților și a comunităților locale pentru activitatea de turism, analiza efectelor turismului*

Subprograme

1. Dezvoltarea infrastructurii turistice elementare, a drumurilor tematice, a pachetelor de programe și al atracțiilor capabile de concurență

- Domenii de activitate:

- Ameliorarea celor mai importante trasee turistice (Cele mai urgente: [Sighișoara] – Cristuru-Secuiesc – Odorheiu Secuiesc, Odorheiu Secuiesc – Brădești – Zetea – Valea Strâmbă), precum și ameliorarea traseelor vizitate de turiști din interiorul orașelor și comunelor
- Crearea unor pachete de programe și itinerarii tematice în vederea realizării turismului de calitate. Țintirea unor noi straturi de consumatori cu oferta unică a microregiunilor
- În loc de practicarea actuală a turismului social și a concepției depășite a turismului balnear, introducerea turismului wellness, cu ajutorul atragerii capitalului intern sau extern
- Înființarea unor centre de recreare și de practicare a sporturilor de iarnă la Harghita-Băi, Gheorgheni și Harghita-Mădăraș

2. Pregătirea localităților și a comunităților locale pentru activitatea de turism, analiza efectelor turismului

- Domenii de activitate:
  - Curățirea împrejurimii locurilor de cazare și a celor mai importante atracții ale microregiunilor de gunoi, parfe și poluare sonoră, introducerea și răspândirea unor norme de construcții și cerințe estetice mai severe. Înfrumusețarea satelor, plantare de flori
  - Organizarea unor forumuri de consultanță și planificare strategică pentru întreprinzătorii, organizațiile neguvernamentale, profesorii și funcționarii care lucrează în domeniul turismului, în vederea armonizării evenimentelor cu activitatea de marketing și a exploatării eficiente a atracțiilor
  - Analiza efectelor sociale și ambientale ale turismului actual. Realizarea unor proiecte și planuri de acțiuni detaliate în zona celor mai importante atracții. Crearea sistemului de indicatori locali ai turismului durabil, începerea procesului continuu de monitoring
  - Înființarea școlii populare de turism cu o tematică vastă, în locurile de mare importanță turistică

Indicatori

Indicatori de rezultat:

- Investițiile de infrastructură și alte investiții
- Numărul pachetelor de programe și numărul turiștilor
- Numărul participanților la cursurile de perfecționare și numărul cursurilor
- Efectul programelor de ameliorare a mediului
- Numărul familiilor și antreprizelor implicate în turism

Indicatori de impact:

- Îmbunătățirea situației financiare a familiilor implicate în turism
- Îmbunătățirea rentabilității antreprizelor implicate în turism
- Îmbunătățirea situației economice a zonelor turistice favorizate

Strategia sectorială nr. 7

STRATEGIE MARKETING

Obiectiv strategic:

Îmbunătățirea situației de piață a produselor și serviciilor din județ și prezentarea microregiunilor ca entități unice.

Priorități:

- 1. Promovarea produselor și serviciilor cu eficiență economică*
- 2. Îmbunătățirea situației de piață a produselor și serviciilor*
  - 2.1 Creșterea rentabilității produselor și serviciilor*
  - 2.2 Creșterea gradului de prelucrare a produselor valorificate*
  - 2.3 Valorificarea en-gros a produselor*
- 3. Folosirea de game vaste de sisteme de valorificare*
- 4. Folosirea unor mijloace de marketing*
- 5. Lansarea unui marketing regional*
  - 5.1 Colaborarea eficientă a consiliilor locale pentru formarea unei imagini a regiunii*
  - 5.2 Promovarea programelor comunitare inițiate de organizații nonguvernamentale*

Subprograme

1. Promovarea produselor și serviciilor cu eficiență economică produse în județ

Domenii de activitate:

- Evaluarea economică a activității și meșteșugurilor alternative legate de gospodăriile familiale în perspectiva cerințelor UE
- Lansarea unor programe de formare profesională pentru producerea unor produse performante

2. Îmbunătățirea situației de piață a produselor și serviciilor

Domenii de activitate:

- Lansarea unor programe de formare profesională pentru eficientizarea producției și prelucrarea cât mai bună a materiilor prime
- Înființarea unor cooperative de valorificare

3. Folosirea unei vaste game de pârgii de valorificare

Domenii de activitate:

- Lărgirea gamei sistemelor de valorificare

4. Folosirea unor mijloace de marketing.

Domenii de activitate:

- Predarea unor cunoștințe de marketing
- Coordonarea activității de marketing a întreprinzătorilor

5. Lansarea unui marketing regional

Domenii de activitate:

- Consfătuiri, consultații, traininguri în sprijinul colaborării
- Demararea activității de instruire comunitare
- Elaborarea unor programe comunitare

Indicatori

Indicatori de rezultat:

- Numărul asociațiilor înființate
- Numărul participanților la cursurile de pregătire
- Numărul participanților la forumurile de formare comunitară și de marketing regional

Indicatori de impact:

- Prezență ofensivă pe piață
- Îmbunătățirea poziției pe piață a întreprinzătorilor, venit mai ridicat
- Retragerea produselor nerentabile de pe piață în favoarea produselor cu o rentabilitate ridicată
- Activitate de marketing mai bine fundamentată și cuprinzătoare atât în domeniul serviciilor cât și în domeniul marketingului regional

Strategia sectorială nr. 8:

PLANUL STRATEGIC AL ACCESĂRII FONDURILOR

Obiectiv strategic:

Îmbunătățirea condițiilor întreprinderilor, administrațiilor publice, organizațiilor civile din regiune, necesare pentru accesarea resurselor financiare, granturi și împrumuturi.

Priorități:

- 1. Îmbunătățirea condițiilor de accesare a împrumuturilor și granturilor la nivelul instituțiilor*
- 2. Formarea colaborării dintre actorii județului (administrații publice, organizații civile) în vederea elaborării unor proiecte în scopul îmbunătățirii condițiilor de accesare a unor fonduri (împrumuturi și granturi)*

Subprograme:

1. Îmbunătățirea condițiilor de accesare a împrumuturilor și granturilor la nivelul instituțiilor

Domenii de activitate::

- Favorizarea integrării întreprinderilor
- Alcătuirea strategiei de colaborare
- Demararea programelor de instruire

2. Alcătuirea colaborării dintre actorii județului (administrații publice, organizații civile) în vederea elaborării unor proiecte în scopul îmbunătățirii condițiilor de accesare a unor fonduri (împrumuturi și granturi)

Domenii de activitate::

- Descoperirea posibilităților comune de elaborare a unor proiecte
- Alcătuirea sistemului de observare a posibilităților de accesare a împrumuturilor și granturilor

Indicatori

Indicatori de rezultat:

- Numărul cooperărilor, integrațiilor alcătuite
- Numărul de persoane care participă la instruiți, pregătiri
- Numărul proiectelor înaintate și câștigate

Indicatori de impact:

- Nivelul mai înalt al asigurării rezultatelor
- Activitatea mai reușită a actorilor vieții economice și sociale

ANEXE

BIBLIOGRAFIA CONSULTATĂ

Benedek Elek Tanítóképző Főiskola: *Odorheiu Secuiesc és Udvarhelyszék oktatási hálózatának jelene.* Odorheiu Secuiesc, 4 iun. 2002.

Biró A. Zoltán, Bálint Blanka, Koszta Csaba János: *Hargita megye fontosabb demográfiai, gazdasági, munkaerőpiaci jellemzői.* Munkaanyag. KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja. Miercurea Ciuc, 2001.

Biró A. Zoltán (red.): *Adottságok és kapcsolatok. Kisebbségi vállalkozások és magyarországi befektetők a romániai privatizációban. (Erdélyi és Székelyföldi régió.)* Műhelytanulmány az európai Összehasonlító Kisebbségkutatási Közalapítvány számára. KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja. Miercurea Ciuc, 1999. martie.

Bodó Barna (red.): *Romániai magyar évkönyv.* Fundația Szórvány, Timișoara – Editura Polis Cluj-Napoca, 2001.

Bódy Pál – Kocziszky György: *A Csíki-medence vizsgálata és fejlesztési stratégiája.* Miskolci Egyetem, 2000.

Csanády András: *A Homoród-vidéki falvak gazdasági viszonyairól.* Centrul de cercetare Etnoregională MTA PTI. Budapesta, 2001.

Csutak István (red.): *Forrásbevonási lehetőségek és módszerek.* Seminar Phare, Odorheiu Secuiesc, 5 aprilie 2002.

Gál Tibor: *Koncepció a turizmus beindításáról a Szent László kistérségben.* Asociația Microregională Szent László, 2001.

Herczeg Ágnes – Jánosi Csaba (red.): *Térségfejlesztés.* Asociația de Drumetie și de Ocrotirea Naturii din Ciuc, Miercurea Ciuc, 2001.

Horváth Alpár: *Az idegenforgalom helyzete a Székelyföldön (manuscris).* 2002.

Horváth Alpár: *A regionális turizmusfejlesztés dilemmái a Székelyföldön.* Cea de a III-a Conferința din Secuime Miercurea Ciuc, 4–5 octombrie 2002.

KAM - Regionális és Antropológiai Kutatások Központja: *Az ezredforduló munkaerőpiaci kihívásai a Kárpát-medencében. Kutatási jelentés.* Cercetare coordonată de JELTÁRS Jelenkor Társadalomkutató Műhely din Colegiul Márton Áron. Miercurea Ciuc, 2001

KAM Regionális és Antropológiai Kutatások Központja: *Eredmények és kihívások: a megye szerepe a térségfejlesztésben.* Masă rotundă, Zilele Județului Harghita. 22 iunie 2001. Rapoarte de cercetare, rezumate – material informativ, Miercurea Ciuc, 2001.

Kerekes Jenő, Dr.: *Erdély helye Románia gazdaságában.* Területi Statisztika, an 5. (42.) nr. 3, mai 2002. KSH Budapesta, pp. 271–285.

Kolumbán Gábor (responsabil proiect): *Csomád-Bálványos fejlesztési stratégiája. Vizsgálat és program.* Transpagony SRL, 1998/99.

Mezei Elemér (autor program): *Program de consultare a datelor recensitare, județul Harghita.* Date culese și program executat de către UBBC.

Oana Danciu és társai: *Grants – 2000. Successful Projects – Case Studies.* Status, România, Miercure Ciuc, 2001.

Puczkó László – Rátz Tamara: *A turizmus hatásai.* Aula – Kodolányi János Főiskola, 1998

Tesliuc, Emil Daniel; Chirca, Constantin; Banca Mondială: *De la sărăcie la dezvoltare rurală.* Comisia Națională Pentru Statistică, București, 1999.

Traian Popescu (Urbanproiect Director General): *Studii privind planul de amenajare a teritoriului național. Plan de amenajare a teritoriului județean Harghita.* București, 1998.

Vágási Albert: *A Sóvidék Kistérség vidékfejlesztési és turisztikai stratégiai program tervezete.* Ocna de Sus, 2002.

Váradi Péter Pál et al.: *Erdély, Székelyföld (Alcsík és Kászon).* Közdok. Budapesta, 1995.

Varga E. Árpád: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája I.* Budapesta, Miercurea Ciuc; 1998
Direcția de Statistică a județului Harghita, 1 iulie 1998.

Veress Emőd: *A helyi közigazgatási törvény. Kommentár a gyakorlat számára.* Președinția UDMR, Direcțiunea pentru autorități locale. Cluj-Napoca, 2002

Vince Mária: *Vidéki helyzetelemzés. Kászoni esettanulmány.* Editura Hargita Kiadóhivatal, Miercurea Ciuc, 2002.

Vofkori László: *Székelyföld útikönyve.* Cartographia, Budapesta, 1998.

*** *A Hegyalja kistérség Agrárstruktúra átalakítási és Vidékfejlesztési stratégiai programja – Helyzetfeltárás* (material de lucru) februarie 2001.

*** *Alcsík Kistérség Fejlesztési Társulás fejlesztési koncepciója*, 2002.

*** *A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben.* Conferința din Secuime, 2000. Miercurea Ciuc, 2001.

- *** *A PHARE pályázatok jelentősége*. Seminar, Miercurea Ciuc, 23 noiembrie 2001.
- *** *A székelyföldi régió: tények és trendek*. Forumul de Științe Sociale, Kam – MTA Kisebbségkutató Műhely, Budapesta, 21 iunie 1999.
- *** *Breviar Statistic. Județul Harghita în cifre, perioda 1996–1999*.
- *** *Buletin statistic*. Camera de Comerț și de Industrie a județului Harghita.
- *** *Bursa locurilor de muncă*. Ediția a XI-a. Miercurea Ciuc, 12. aprilie 2002.
- *** Consiliul Județean Harghita, Miercurea Ciuc, 2000
- *** **Consiliul Județean Harghita: Strategia de dezvoltare economico-socială a județului Harghita în perioda 2001–2004**. Miercurea Ciuc.
- *** *Életminőség kutatás a Hargita megyei családok körében. Munkapéldány*. Fidelity Consulting KFT, Miercurea Ciuc, februarie 1998.
- *** *Turizmus Online – www.turizmusonline.hu* *** Web-site *Erdélyi Turizmus*.
- *** *Észak-Kelet Hargita Kistérségi Társulás helyzetfeltáró tanulmánya*, f. a.
- *** **Consiliul Județean Harghita și centrul de Inovație și Incubare: Utazások Hargitában**. CD-ROM, 2001.
- *** **InnoRural csoport/ACT Consultants: Gyimes fejlesztési terve**
- *** **Inspectoratul de Protecția Mediului: Planul județean de gestiune a deșeurilor Anul 2002. Megyei Hulladékkezelési terv 2002-re**. Propunere. decembrie 2001.
- *** *National Human Development Report*. Romania 1997.
- *** **NCSD (coord.): Local Strategy for sustainable development municipality of Miercurea Ciuc**. Miercurea Ciuc, 2002
- *** **Primăria Odorheiu Secuiesc, Közép Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Székesfehérvár: Odorheiu Secuiesc 2000–2010. Városfejlesztési Stratégiai Program**. 2000.
- *** *Program de guvernare 2001-2004*. Bucuresti, 21 decembrie 2000.
- *** *Programele Asociațiilor Microregionale din județul Harghita* (Ciucul se Sus, Pogány-Havas, Ținutul Sării, Hegyalja, Valea Homorodului de Sus, Rika, Harghita N-V, Casin, Cristur, Bucin-Délhegy-Liban, Homorodu Mare, Reginvest Szent László, Ciucul de Jos).
- *** *Raportul national al dezvoltării umane*. Romania 1999.

*** *Regionális befektetési lehetőségek Hargita, Kovászna és Maros megyében. Prorégió Budapest, ITD Budapest.*

*** *Recensământul populației și al locuințelor. 2002. Județul Harghita. Date Preliminare. Miercurea Ciuc, 2002.*

*** *Odorheiu Secuiesc SWOT-elemzése.*

*** **Texas Department of Commerce: *Developing Tourism in Your Community*, 1993.**

*** *Vărșag SWOT-elemzése.*

PARTENERI DE CONSULTARE, PERSOANE INTERVIEWATE

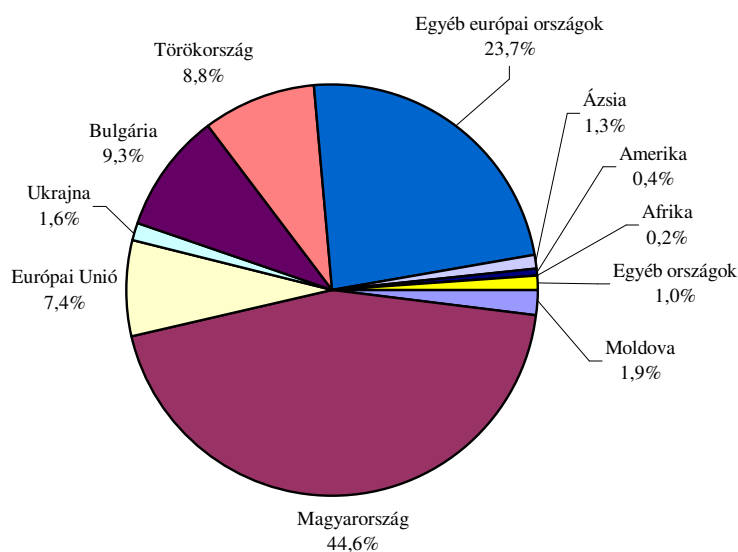
Albert Mária	Gheorgheni
Ambrus Zoltán	Corund
Antal András	Miercurea Ciuc
Antal Attila	Miercurea Ciuc
Autójav. és karb. mvez.	Rimetea
Balázs Piroska	Odorheiu Secuiesc
Bálint Mihály	Odorheiu Secuiesc
Bálint Miklós	Zetea
Bardócz Ferenc	Ditrău
Bartha Dénes	Ocland
Becze Annamária, Hotel Ozon	Miercurea Ciuc
Benedek Berta	Miercurea Ciuc
Benedek István	Căpâlnița
Benyovszki Lajos	Cristuru Secuiesc
Bertalan Domokos	Corund
Biás Ákos	Dârjiu
Biró A. Zoltán	Miercurea Ciuc
Bónis Ferenc	Harghita-Băi
Bota Marie	Tulgheș
Braic Alexandru	Miercurea Ciuc
Costea Constantin	Miercurea Ciuc
Csáka József	Cristuru Secuiesc
Cseresznyés Attila	Praid
Csíki András	Miercurea Ciuc
Csilip Árpád, Csángó Panzió	Lunca de Jos
Csutak István	Miercurea Ciuc
Daltea Natalia	Toplița
Dan Mihai	Bălan
Darvas-Kozma József paroh,	Miercurea Ciuc
Deák István	Izvoarele (Zetea)
Deáky Tibor	Miercurea Ciuc
Dézi Zoltán	Miercurea Ciuc

Farkas Aladár	Borsec
Farkas Éva	Gheorgheni
Ferencz Sándor	Căpâlnița
Ferenczi Béla	Ocland
Fülöp László Levente	Ciumani
Gál Árpád	Gheorgheni
Groza Mihail	Miercurea Ciuc
György Béla Zsolt	Miercurea Ciuc
György Piroska	Miercurea Ciuc
Hajdú Áron Péter	Miercurea Ciuc
Hegyí István	Miercurea Ciuc
Herceg Mihály	Vlănița
Illyés Ferenc	Odorheiu Secuiesc
Jáky Gábor	HON-INVEST RT
Juravle Vasile	Tulgheș
Kálmán Zsófia	Miercurea Ciuc
Kassay János	Sânmartin
Kiss Ernő Csaba	Odorheiu Secuiesc
Kolumbán Imola	Odorheiu Secuiesc
Kolumbán Sándor Gábor	Cristuru Secuiesc
Kosztá Csaba	Miercurea Ciuc
Kovács Annamária	Racu
Kovács Géza	Borsec
Laczkó Albert Elemér	Rimetea
Ladányi László Zsolt	Odorheiu Secuiesc
Lakatos József	Mărtiniș
Lázár László	Lueta
Lazaraiu Radu	Borsec
Lőrincz Márton	Cristuru Secuiesc
Márton Stefan	Dănești
Mátéffy Győző	Miercurea Ciuc
Mátéffy Mária	Șumuleau-Ciuc (Miercurea Ciuc)
Nistor Maria-Angela	Miercurea Ciuc
Páll Árpád	Gheorgheni
Panescu Tiberiu	Miercurea Ciuc
Pasca Tiberiu	Toplița
pedagógus	Rimetea
Petres Sándor	Miercurea Ciuc
Ráduly Róbert	Miercurea Ciuc
Raffain Zoltán	Miercurea Ciuc
Sándor Olga	Zetea
Sarca Mihai	Miercurea Ciuc
Seer Mihai	Gheorgheni
Simó Csaba	Odorheiu Secuiesc
Sófalvi László	Odorheiu Secuiesc
Somay Péter	Miercurea Ciuc
Strujan Edit	Miercurea Ciuc
Szász Jenő	Odorheiu Secuiesc

Szentjobbi Erzsébet	Gheorgheni
Tamás József püspök	Miercurea Ciuc
Tordai Árpád	Merești
Vágási Albert	Ocna de Sus
Vaida Valentin	Borsec
vállalkozó	Rimetea
Várdai György	Miercurea Ciuc
Varga András	Ocland
Vígh Ádám	Miercurea Ciuc
Zsombori Vilmos	Miercurea Ciuc
angajat al statului	Ulieș
viceprimar	Mihăileni (Văcărești)
gospodar	Ulieș
contabil	Vârșag
cadru didactic	Vârșag
consilier	Dârjiu
profesor	Merești
funcționar	Sânsimion

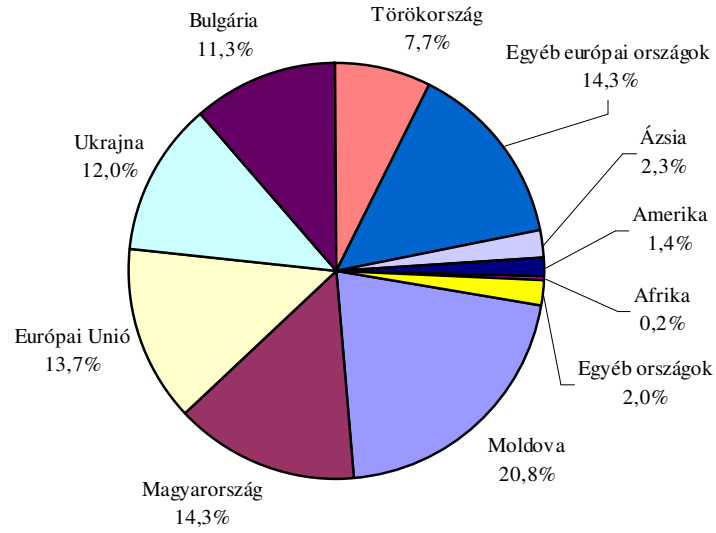
GRAFICOANE

**A romániai turisták megoszlása a fogadó országok szerint
(1995-1997 közötti évek átlaga)**

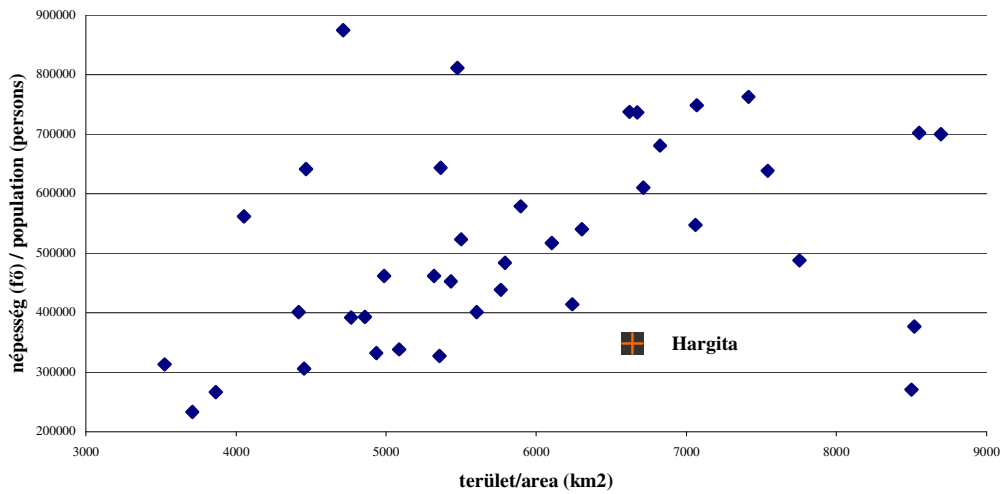

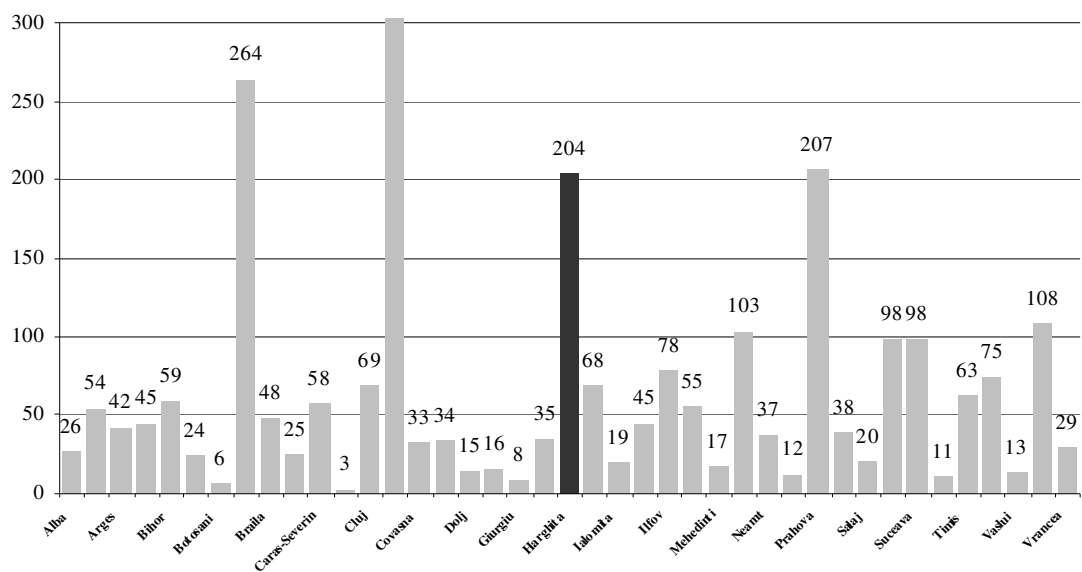
**A külföldi turisták megoszlása a küldő országok szerint
(1995-1997 közötti évek átlaga)**

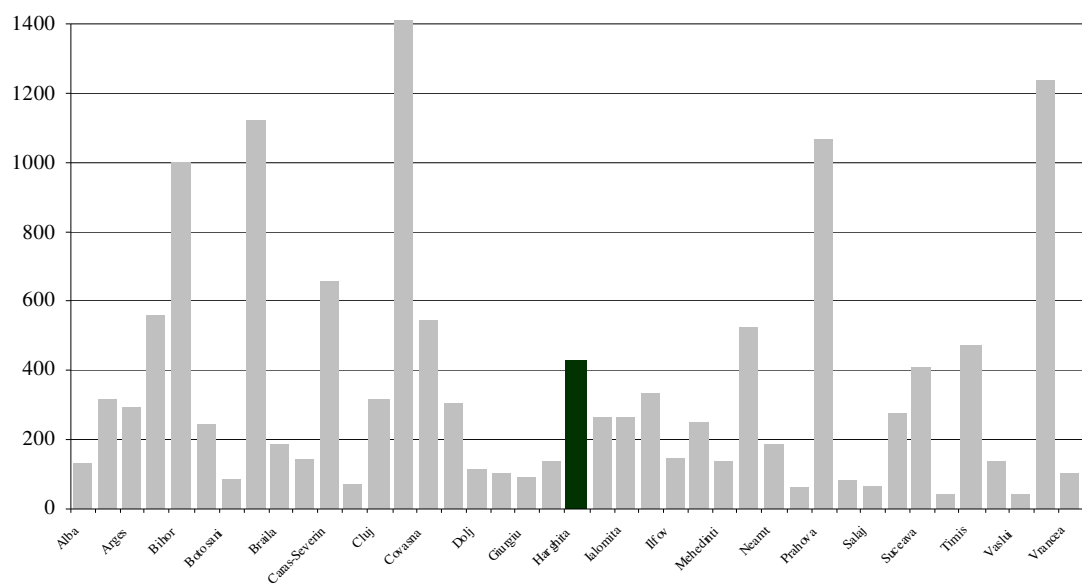
Románia megyéi / Counties of Romania, 1992

A turisztikai egységek száma Románia megyéiben, 1997

A vendégszakák száma Románia megyéiben, 1997

Caracteristicile demografice ale județului Harghita –în 5 microregiuni

Zona	Locuitori (1 iul. 2000)	Diferența din 1992 până în 2000 (%)	Densitate (pers./km ²)	Sporul natural (miime)	Rata emigrării (miime)	Populația maghiară (%)
Ciuc	113.076	99,3	54,5	-0,5	0,1	91,3
Odorhei	102.780	98,8	58,1	0,4	1,2	97,7
Gheorgheni	92.730	97,3	40,0	-1,7	-1,1	66,8
Cristur	23.986	99,1	50,6	-0,2	-0,6	93,2
Bălan	8962	81,9	3846,4	8,8	-26,7	29,6
Total județ	341.534	98,0	51,4	-0,3	-0,7	84,7

Zona Ciucului

Comune	Locuitori (1 iul. 2000)	Diferența din 1992 până în 2000 (%)	Densitate (pers./km ²)	Sporul natural (miime)	Rata emigrării (miime)	Populația maghiară (%)
Miercurea Ciuc	46.021	99,6	391,1	1,7	-2,6	83,0
Băile Tușnad	1796	91,2	950,3	-2,2	-10,3	93,0
Ciucsângeorgiu	4932	97,5	20,5	-2,2	7,9	99,8
Cârța	5687	98,3	38,3	-3,2	8,0	99,2
Dănești	4428	94,2	34,4	-6,1	1,6	99,4
Frumoasa	3702	98,8	44,0	-1,3	-1,3	97,7
Lunca de Jos	5379	101,5	40,9	1,9	3,5	98,9
Lunca de Sus	3630	106,0	43,9	-1,4	1,4	98,4
Mihăileni	2642	94,9	31,6	-10,3	11,0	80,4
Păuleni	1728	102,8	34,9	-6,4	4,1	98,6
Plăieșii de Jos	3085	98,4	10,2	-5,5	6,7	84,1
Siculeni	7298	102,6	46,7	-0,8	2,5	97,0
Sâncrai	6220	100,2	43,8	-1,6	-0,3	99,0
Sândominic	6510	97,5	43,3	-1,1	-8,9	98,8
Sânmartin	4178	93,4	37,3	1,4	-4,6	99,3
Sânsimion	3518	103,3	52,2	0,9	8,5	98,9
Tușnad	2322	107,6	30,3	-2,6	6,2	94,4
Total microregiune	113.076	99,3	54,6	-0,5	0,1	91,3

Zona Odorheiului

Comune	Locuitori (1 iul. 2000)	Diferența din 1992 până în 2000 (%)	Densitate (pers./km²)	Sporul natural (miime)	Rata emigrării (miime)	Populația maghiară (%)
Odorheiu Secuiesc	38.939	97,5	814,8	1,3	2,1	97,4
Vlăhița	7444	97,1	100,0	4,8	-7,5	98,7
Brădești	3537	97,7	62,4	-1,7	-2,2	99,6
Căpâlnița	2095	98,8	27,7	8,1	-1,4	99,7
Dealul	3889	99,9	40,1	1,3	3,9	98,9
Dârjiu	1231	92,3	29,3	0,0	-12,0	99,2
Feliceni	3003	99,9	39,5	-10,9	11,9	99,8
Lueta	3874	100,9	38,1	-3,6	-1,0	99,8
Lupeni	4652	103,1	37,2	-4,5	3,9	98,2
Mărtiniș	2931	94,5	21,0	-8,5	8,1	99,1
Merești	1500	97,8	13,8	-6,0	-3,3	99,9
Mugeni	5994	102,7	52,1	-3,0	11,7	99,4
Ocland	1316	94,5	21,5	11,3	-7,1	98,5
Ulieș	1337	101,8	18,9	-9,9	30,5	98,1
Vărșag	1592	102,1	20,8	10,0	-29,3	99,7
Corund	6511	102,7	57,4	5,8	0,3	92,7
Praid	6990	99,0	38,8	1,6	-3,3	93,8
Zetea	5945	99,4	28,8	-1,7	1,9	99,2
Total microregiune	102.780	98,8	58,1	0,4	1,2	97,7

Zona Cristur

Comune	Locuitori (1 iul. 2000)	Diferența din 1992 până în 2000 (%)	Densitate (pers./km²)	Sporul natural (miime)	Rata emigrării (miime)	Populația maghiară (%)
Cristuru Secuiesc	11.092	104,5	248,6	1,8	-1,9	94,8
Atid	2881	91,6	20,9	-5,2	-13,2	99,1
Avrămești	2672	103,8	45,7	4,9	7,1	97,4
Săcel	1214	47,4	16,4	-9,6	12,2	67,9
Secuieni	2574	183,2	63,7	3,6	11,0	90,3
Șimonești	3553	91,0	30,0	-6,0	-4,6	98,9

Total microregiune	23.986	99,1	50,6	-0,2	-0,6	93,2
---------------------------	--------	------	------	------	------	------

Zona Gheorghenilor

Comune	Locuitori (1 iul. 2000)	Diferența din 1992 până în 2000 (%)	Densitate (pers./km²)	Sporul natural (miime)	Rata emigrării (miime)	Populația maghiară (%)
Borsec	3068	99,8	33,2	-2,9	0,3	79,7
Gheorgheni	21.156	98,7	95,3	-1,2	-4,0	88,4
Toplița	16.706	97,1	49,4	3,1	-2,7	29,3
Bilbor	2877	98,2	12,7	0,7	-4,1	2,6
Ciumani	4642	96,4	47,9	-3,2	1,7	99,5
Corbu	1580	97,4	11,3	-8,9	-1,3	13,6
Ditrău	6310	93,2	55,1	-4,2	-4,7	97,3
Gălăuțas	2920	105,4	99,2	0,7	-10,2	26,8
Joseni	5945	95,2	26,5	0,3	-1,2	97,7
Lăzarea	3641	97,7	45,0	-2,2	6,3	97,6
Rimetea	6471	98,3	61,1	-3,4	-0,3	98,0
Sărmaș	4344	101,4	62,0	-1,4	5,1	22,0
Subcetate	2243	95,6	43,9	-6,6	6,2	4,9
Suseni	5270	93,8	23,9	-5,7	3,2	96,7
Tulgheș	3545	93,8	14,5	-3,5	0,6	34,8
Voșlăbeni	2012	98,0	33,8	-14,1	10,2	37,9
Total microregiune	92.730	97,3	40,0	-1,7	-1,1	66,8

Bălan

Comune	Locuitori (1 iul. 2000)	Diferența din 1992 până în 2000 (%)	Densitate (pers./km²)	Sporul natural (miime)	Rata emigrării (miime)	Populația maghiară (%)
Bălan	8962	81,9	3846,4	8,8	-26,7	29,6

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Harghita

Caracteristicile demografice ale județului Harghita –în 3 microregiuni

Zona	Locuitori (1 iul. 2000)	Diferența din 1992 până în 2000 (%)	Densitate (pers./km ²)	Sporul natural (miime)	Rata emigrării (miime)	Populația maghiară (%)
Ciuc	113.076	99,3	54,5	-0,5	0,1	91,3
Odorhei	126.766	98,8	56,5	0,3	0,9	96,9
Gheorgheni	101.692	95,8	43,8	-0,7	-3,5	63,0
Total județ	341.534	98,0	51,4	-0,3	-0,7	84,7

Microregiunea Ciuc

Comune	Locuitori (1 iul. 2000)	Diferența din 1992 până în 2000 (%)	Densitate (pers./km ²)	Sporul natural (miime)	Rata emigrării (miime)	Populația maghiară (%)
Miercurea Ciuc	46.021	99,6	391,1	1,7	-2,6	83,0
Băile Tușnad	1796	91,2	950,3	-2,2	-10,3	93,0
Ciucsângeorgiu	4932	97,5	20,5	-2,2	7,9	99,8
Cârța	5687	98,3	38,3	-3,2	8,0	99,2
Dănești	4428	94,2	34,4	-6,1	1,6	99,4
Frumoasa	3702	98,8	44,0	-1,3	-1,3	97,7
Lunca de Jos	5379	101,5	40,9	1,9	3,5	98,9
Lunca de Sus	3630	106,0	43,9	-1,4	1,4	98,4
Mihăileni	2642	94,9	31,6	-10,3	11,0	80,4
Păuleni	1728	102,8	34,9	-6,4	4,1	98,6
Plăieșii de Jos	3085	98,4	10,2	-5,5	6,7	84,1
Siculeni	7298	102,6	46,7	-0,8	2,5	97,0
Sâncrai	6220	100,2	43,8	-1,6	-0,3	99,0
Sândominic	6510	97,5	43,3	-1,1	-8,9	98,8
Sânmartin	4178	93,4	37,3	1,4	-4,6	99,3
Sânsimion	3518	103,3	52,2	0,9	8,5	98,9
Tușnad	2322	107,6	30,3	-2,6	6,2	94,4
Total microregiune	113.076	99,3	54,6	-0,5	0,1	91,3

Microregiunea Odorhei

Comune	Locuitori (1 iul. 2000)	Diferența din 1992 până în 2000 (%)	Densitate (pers./km ²)	Sporul natural (miime)	Rata emigrării (miime)	Populația maghiară (%)
Odorheiu Secuiesc	38939	97,5	814,8	1,3	2,1	97,4
Vlăhița	7444	97,1	100,0	4,8	-7,5	98,7
Brădești	3537	97,7	62,4	-1,7	-2,2	99,6
Căpâlnița	2095	98,8	27,7	8,1	-1,4	99,7
Dealul	3889	99,9	40,1	1,3	3,9	98,9
Dârjiu	1231	92,3	29,3	0,0	-12,0	99,2
Felceni	3003	99,9	39,5	-10,9	11,9	99,8
Lueta	3874	100,9	38,1	-3,6	-1,0	99,8
Lupeni	4652	103,1	37,2	-4,5	3,9	98,2
Mărtiniș	2931	94,5	21,0	-8,5	8,1	99,1
Merești	1500	97,8	13,8	-6,0	-3,3	99,9
Mugeni	5994	102,7	52,1	-3,0	11,7	99,4
Ocland	1316	94,5	21,5	11,3	-7,1	98,5
Ulieș	1337	101,8	18,9	-9,9	30,5	98,1
Vârșag	1592	102,1	20,8	10,0	-29,3	99,7
Zetea	5945	99,4	28,8	-1,7	1,9	99,2
Corund	6511	102,7	57,4	5,8	0,3	92,7
Praid	6990	99,0	38,8	1,6	-3,3	93,8
Cristuru Secuiesc	11.092	104,5	248,6	1,8	-1,9	94,8
Atid	2881	91,6	20,9	-5,2	-13,2	99,1
Avrămești	2672	103,8	45,7	4,9	7,1	97,4
Săcel	1214	47,4	16,4	-9,6	12,2	67,9
Secuieni	2574	183,2	63,7	3,6	11,0	90,3
Șimonești	3553	91,0	30,0	-6,0	-4,6	98,9
Total microregiune	126.766	98,8	56,5	0,3	0,9	96,9

Microregiunea Gheorgheni

Comune	Locuitori (1 iul. 2000)	Diferența din 1992 până în 2000 (%)	Densitate (pers./km ²)	Sporul natural (miime)	Rata emigrării (miime)	Populația maghiară (%)
Borsec	3068	99,8	33,2	-2,9	0,3	79,7
Gheorgheni	21.156	98,7	95,3	-1,2	-4,0	88,4
Toplița	16.706	97,1	49,4	3,1	-2,7	29,3
Bilbor	2877	98,2	12,7	0,7	-4,1	2,6
Ciumani	4642	96,4	47,9	-3,2	1,7	99,5
Corbu	1580	97,4	11,3	-8,9	-1,3	13,6
Ditrău	6310	93,2	55,1	-4,2	-4,7	97,3
Gălăuțas	2920	105,4	99,2	0,7	-10,2	26,8
Joseni	5945	95,2	26,5	0,3	-1,2	97,7
Lăzarea	3641	97,7	45,0	-2,2	6,3	97,6
Rimetea	6471	98,3	61,1	-3,4	-0,3	98,0
Sărmaș	4344	101,4	62,0	-1,4	5,1	22,0
Subcetate	2243	95,6	43,9	-6,6	6,2	4,9
Suseni	5270	93,8	23,9	-5,7	3,2	96,7
Tulgheș	3545	93,8	14,5	-3,5	0,6	34,8
Voșlăbeni	2012	98,0	33,8	-14,1	10,2	37,9
Bălan	8962	81,9	3846,4	8,8	-26,7	29,6
Total microregiune	101.692	95,8	43,8	-0,7	-3,5	63,0

Proiecte de profil (conținut)

1. **Festivalul ceangăilor „La Izvoarele Trotușului”** – Centrul Cultural Județean Harghita
2. **Dezvoltare Economică – Composesorate de păduri** – Asociația Microregională RIKA
3. **„Echo” – Incubator virtual pentru IMM** – Echo Gheorgheni
4. **Farsangtemetes – Lăsarea secului** – Centrul Cultural Județean Harghita
5. **Viziunea Turistică Regională de menținere a tradițiilor** – Asociația Microregională REGIOVEST Szent László
6. **SAMTID-** Consiliul Județean Harghita
7. **Administrator sătesc – îngrijire socială** – Centrul Regional de Studii
8. **2nd Wave** – Centrul Regional de Studii
9. **Imagine your image** – Fundația de Dezvoltare Regională Ciuc
10. **Cronica meșteșugurilor vechi** – Fundația de Dezvoltare Regională Ciuc
11. **Păduri între surse de venit și garanția viitorului** – Fundația de Dezvoltare Regională Ciuc
12. **EU NET** – Centrul Regional de Studii
13. **Network against marginalization** – Fundația Creștină de Ajutorare

14. **Manual Administrativ** – Centrul Regional de Studii
15. **Expoziții de Arte Plastice** – Centrul Cultural Județean Harghita
16. **Serviciu de Coordonare a domeniului Schiabil** – Consorțiul de Coordonare a Domeniului Schiabil
17. **Protecția Mediului** – Asociația Microregională RIKA
18. **Dezvoltarea, renovarea căminelor culturale** – Centrul Cultural Județean Harghita
19. **Parc Tradițional Secuiesc** – Asociația Microregională REGIOVEST Szent Lászlá
20. **Complexul istoric și Cultural 1848 Lutița** - – Asociația Microregională REGIOVEST Szent László
21. **Expoziții și Conferințe Turistice** – Primăria Miercurea Ciuc
22. **Reabilitarea traseelor și marcajelor turistice montane** – Primăria Miercurea Ciuc
23. **Dezvoltarea Turismului Rural** – Asociația Microregională RIKA
24. **Elaborarea Conceptului de „Parc Istoric Viu”** – Asociația Microregională REGIOVEST Szent László
25. **Infrastructură** – Asociația Microregională RIKA
26. **Ora femeilor** – Kiss Izabella, Asociația Microregională Harghita Nord-Est
27. **Cultură, tradiție** – Asociația Microregională RIKA
28. **Dezvoltare Economică – Producție de Lapte** – Asociația Microregională RIKA
29. **Bucătărie Praid** – Caritas Praid
30. **Mori de vânt** – Primăria Gheorgheni
31. **Apă și canalizare la Lacul Roșu** – Primăria Gheorgheni
32. **Colector pentru apă reziduală** – Primăria Gheorgheni
33. **Ținutul Secuiesc Recheamă** – Asociația Microregională REGIOVEST Szent Laszlo
34. **Finanțarea materialelor promoționale** – Tourinfo Odorhei
35. **Rețea de portal regional de informații** – Consiliul Județean Harghita
36. **Tradiția Istorică, culturală a Parcului Secuiesc de Amintiri** – Asociația Microregională REGIOVEST Szent László
37. **Rezervări on line** – Asociația de Turism Harghita
38. **Relații internaționale** – Consiliul Județean Harghita
39. **Parcul Natural Zöld Berek Szent László** – Asociația Microregională REGIOVEST Szent László
40. **Crearea unui Centru de Dezvoltare Teritorială în cele trei regiuni ale Județului Harghita (Ciuc, Odorhei, Gheorgheni)** – Consiliul Județean Harghita
41. **Crearea unui centru de recreere și realizarea unor pârtii de schi** – Consorțiul local de schi și recreere, Adresa: 4100 Miercurea Ciuc, P-ța Libertății, nr. 5 , Contact: Mátéffy Mária